

ČESKÝ VENKOV

Fejetony z venkova

I

Na obžinkách v české vsi

△ 21. srpna [1861]

Je nám volno jako tomu skřivánkovi v modrém vzduchu, jenž „po svých písničkách ku nebi se vznáší“, volno jako lidem, kteří velkoměstský prach se sebe strásli, kteří vědí, že mohou jistý počet hodin bezstarostně žít, a kteří se snaží, aby všechnu blaseovanost se sebe svlíkli a beze vší navyklé reflexí žili a jenom žili. Prsa se nám šíří, dýcháme plným douškem duch venkovský, dlouho nepocítěný; již jsme zapomněli na čud a kouř, který na železnici lehkým větrem zmítán zarážel do oken horkého vagónu. Slunce se na nás směje, příroda pohlíží na nás vesele a v tváři naší rozhostěn již také úsměv spokojenosti a veselí. Zeleně natřený řebřinový vůz, před nímž dva pěkní koně cválají, ujíždí po dobré silnici, vpravo a vlevo mijí jak stůl rovná luka a pole; pole jsou již prázdná, větřík běží po strništích, — nu vždyť jedeme již na obžinky. Skoro je nám líto, že jízda bude jen několik hodin trvat, a nevíme, máme-li vozkovi říci, aby jel pomaleji a s pražskými hostmi tak nepospíchal. Vše je nám zajímavé, i to drkotání řebřinového vozu, a hejnu čápů po poli se přecházejících divíme se jako děti.

Konečně přijíždíme přes obecné pastviny k vesnici B., cíli své cesty. Nemáme skorem ani času, abychom sobě sdělili poznámky své o čistotě a bohatě vypadajících selských statcích, a již vjíždíme do velkého dvoru, do „sídla představenstva“. Hospodář přichází nám vstříc a podává nám ruku, následuje z jeho strany srdečné vítání, z naší strany vyřizování a omluvy. Jsme již jakoby doma, neboť přívětivé ty zraky, upřímné ty tváře praví nám, že nejsme pouze slovy vítáni. Hospodyně pospíchá, aby nás zatímně

poctila všelikerými druhy pověstných koláčů, důkazy své hospodyňské umělosti. Sotvy jsme usedli, slyšíme ze síně opět vítající hlas mladé hospodyně: „To jste pěkní! Cožpak se tak přijíždí na obžinky? My vás přece čekali víc!“ Do síně vkročí mladý venkovan, objímá se se všemi, i s námi cizinci; na venkově by se Pražan vůbec objímal se všemi, ty jasné upřímné tváře jsou hned v prvním okamžiku jeho přáteli a divně se vyjímají naproti těm tisícům cizích, chladných obličejů, které denně v ulicích velkého města potkává.

Jsme u protestantské rodiny. Po krátké tiché modlitbě přisednem k prostřenému stolu a bohatá hostina počíná. Mimo nás je zde také několik rázných mladíků studentů, jeden studuje v Slezsku, druhý ve Vídni, třetí v Praze, bez ohledu však na své školní bydliště jsou všichni nadchnuti tímtež duchem vlasteneckým. Pocházejí z blízkého městečka N. a jsou rovněž vítaní hosté. Student jest vůbec na venkově všudy srdečně vítán. Jsouť studující posud důležitým faktorem v národním našem životu a zůstanou jím zajisté nadlouho ještě. Příchodem jejich počíná ve venkovských místech nový život, kdo přítelem čilejšího ruchu, kdo našincem, připojuje se k nim a oni k němu, společné vycházky, merendy, divadelní představení střídají se v pestré směsici a utužují zábavou smýšlení národní. O předmětu tom rokovalo se mezi stolováním dosti obšírně, brzy však přešla rozmluva na denní chléb naší doby, na politiku. Vzpomněl jsem sobě na Kolatschekův Moravský mlýn. Cokoliv sobě fantasmie jeho tendenčně vylhala, našel jsem zde uskutečněné, avšak krásnější a jadrnější, protože pravdivé. Prostí venkované vyslovovali náhledy své s takovou jasností a zralostí, že jsem sobě radostně vzdychnul: Kde také přesvědčení, potrvá národ, a byť i novými pohromami postižený!

Škoda, že vymírají po venkově zvyky a obyčeje dříve s obžinkami spojené, jako slavné dovážení posledních snopů z pole a tomu podobné. Musili jsme se přímo odebrat do hospody, odkud k nám již zdaleka doléhaly zvuky veselé taneční hudby. Hudba umlkla, než jsme došli, a rázem

zazněl pravidelný pěkný zpěv mužského sboru. N..ský zpěvácký spolek přišel, aby oslavil obžinky zpěvem svým. Když jsme vkročili do zahrady, černalo se tu čamárami, jakéž měli nejen městští, ale i vesničané, nejen mladí, ale i staří. Seznámili jsme se tu se všemi vynikajícími sousedy obce a seznali v nich nejen řádné hospodáře, ale i statné a rozmyslné občany vůbec. Sotvyže jsme vyčkali několik písní zpěváckého spolku, který ihned počínal, jakmile vířící hudba v šenkovně přestala, přistoupil k nám obstarožný venkovan a žádal nás, abychom také jeho domácnost navštívili. Na doléhání jeho musili jsme jej následovati, s nám šli skorem všichni přítomní přespolní hosté. Nanovo jsme byli překvapeni, vkročivše do příbytku nového hostitele. Bílé čisté pohovky lemovaly zdi kolem dokola, stoly a stěny nebyly bez jednoduchých, avšak vkusných ozdob, všudy jsme spatřovali zámožnost i umění jí použití, nikde však známky zbytečného přepychu! Odrostlé hezké dcerušky hospodářovy jenjen lítaly a škádleny přítomnými známými odpovídaly nevyvážitelným humorem. V mžiku byla tabule naplněna jídly, v sklenicích se pěnilo pivo a víno.

„Prosím, neračte jít kolem mého domu, abyste mne nepoctili,“ oslovil nás hospodář sousedního statku, když jsme vycházeli od prvního. Stál před svými dveřmi a čekal již na nás.

„Ale, pane, my již tolik zažili pohostinství zde, že věru —“

„Prosím, pánové, to by mou ženu bolelo, musíte k nám zavítat.“

A opět jsme musili zasednout za plný stůl. Hospodyně s buclatým klukem na rukou tak bědovala nad neštěstím, že jsme nemohli obtíženému stolu mnoho ulehčit, že se až klučina její nad tím rozplakal.

„Nyní půjdem se zase podívat na tanec.“

„To by bylo pěkné, pánové, abyste u souseda byli a u mne ne!“ ozval se hlas ode dveří. „Já zde již na vás čekám, — prosím, jen na kousek koroptve!“

Českým pohostinstvím až utrmáceni, vrátili jsme se po

několika ještě zástavkách do hospody. Zde se bylo veselí mezitím již bujně rozvilo. Hudba vířila, hoši výskali, děvčata se tlačila ku dveřům a čekala nedočkavě, kdy je některý hoch k tanci vyzve. Před hudebníky stál vysoký štíhlý mladík, točil džbánem a zpíval. Právě když jsme vstupovali, dozpěvoval:

„Jen až si mne vychováte,
pak se na mne podíváte,
jak mně bude pěkně slušet
bílý kabátek.“

Hodil hlavou. „Eh — což — do kola!“ a již si skočil pro děvče a hudba spustila.

„Hoši, zpátky! Uděláme sólo pro ty pány!“ volal hospodský.

„Když bude sólo, skočím také do toho, nač sólo!“ pravil černooký silný čeledín vedle nás. Demokratický duch jeho žádal rovnoprávnost vždy a všudy.

„Vždyť my vám to nechceme kazit, nepřišli jsme pro tanec, jen s chutí do kola!“

Čeledín se zarazil. „I já — vždyť — hoši, dělejte místo!“ a zadržoval páry.

„Beztoho se má Kačenka těšila, že ji ti páni provedou!“ podotýkal jeden z našich hostitelů. A kdož by nepoužil sóla, když prý se děvče na to těšilo!

Zpěvácký spolek odebíral se po nějakém času domů. Když jsme se vrátili k prvotnímu hospodáři svému, našli jsme tam tichou, klidně se bavící společnost. Pastor z blízké osady, ku kteréž také vesnice B. přifařena jest, přišel taktéž na obžinky a očekával nás. Rozmluva s vysoce vzdělaným a přívětivým tím mužem byla zajímavá, hovor o předmětech opravdových i humoristických poutal všechny a každý se v něm sdílel. „Kde Čech, tu zpěv,“ myslili sobě přítomní studující a vyzvali nás konečně ku zpěvu. Prvním tenorem byl pan pastor sám a prováděl part svůj s humorem, ač na přízvuku jeho poznati lze bylo, že ve zpěvu nábožném nepoměrně více jest domovem. —

Dlouho jsem ještě nemohl usnout, když jsme byli již ulehli. Události toho dne nebyly veliké, nebyly uchvacující, každá maličkost mne ale zajímala a na mysl přicházela mně jedna po druhé z těch přívětivých tváří, kteréž jsem dnes po prvé byl spatřil a kteréž mně přece již tak milými a známými se staly:

Zdálky zalehala ke mně hudba. Hrála smíšeninu z národních našich písní, bylo mně, jako bych slyšel sladkou ukolébavku. Oči se počaly konečně klížit, před myslí mou tanuly přívětivé postavy, a bylo mně, jako by dusily zponenáhla hudbu, aby mne více nevytrhovala. Jen poněkud jasněji vzpomněl jsem sobě ještě na onoho zpívajícího hocha před muzikanty.

Když jsem se ráno za bílého již dne probudil, mimovolně jsem ještě na loži leže potichu zanotoval píseň hocha snad nešťastného. Byl jsem přesvědčen, že pakli skutečně nešťasten, neminul se zajisté se soucitem všech těch dobrých, výtečných ve svém kruhu lidí.

II

Čeští venkované

21. srpna

Dosti se již namluvilo a naopětovalo, jak důležitým jest pro celé snažení naše venkovský lid a jaký poklad, jakou znamenitou látku v něm máme. Jakž nemá také býti důležitým pro nás, když jest hlavní a takřka jedinou, ovšem výdatnou třídou, na kterou se zcela spolehnout můžeme. Vzdělanec, který *obětovně* o rozkvět národa dbá, a prostý venkovan, který po vzdělání a poučení žízní, pošinou nás dále a zachvátí s sebou i třídy ty, kteréž se posud u rovně valném počtu k pokroku nepřihlašovaly, maloměšťáka a průmyslného boháče. Jiní národové opírají se o svou šlechtu, my o svůj venkovský lid, z něhož vyšli i mužové, kteří umrtvělému národu dovedli vdechnout jiskry nového života, kteří mu zaopatřili opět nou platnost mezi ostatními ná-

rody. Myslím, že co do budoucnosti není horších vyhlídek na naší straně. Šlechtictví jest ražený peníz, na němž znak a písmo; mnohdy však vzdor znaku jest bezcenné, není-li znak vyražen na kovu cenném; o lidu svém ale víme, mámeť toho steré důkazy, že jest kovem ušlechtilým, že o sobě již cenu má a pouze čeká, aby mu vůdcové jeho vyznačující znak dali.

Dosti se již namluvilo a naopětovalo o chápavosti našeho lidu, o jeho duševním nadání. Poukazovalo se k jeho nepopíratelné chuti ku čtení, a kdo nyní na venek přichází, vidí již ovoce „čtenářství“ toho. Veliký pokrok jest očividný, překvapující. Símě roku 1848 hozené vzešlo, lid dozrává v politickém ohledu nejutěšenějším způsobem. Venkovan náš má již samostatný úsudek svůj, myšlenky roku 1848 v lid vniklé staly se za desítiletí přesvědčením tím spíše, čím více se na nich hřešilo; první příležitost a přesvědčení jevilo se skutkem. S radostí jsem sledoval úkaz ten a seznal jsem, že má venkovan náš sice důvěru takřka neobmezenou k čelním národa osobám, že však vzdor tomu hloubá samostatně dále, že uvažuje každý krok u veřejnosti učiněný. Mínění své naučil se již vyjádřiti formou určitou, opačný náhled vyslovuje naproti vzdělanci bez ostychu sice, avšak ve formě skromné otázky. Otázka taká pochází z jemnosti Čechům vrozené. Naučil se mlčeti a přemýšleti; pronešenému novému náhledu nepřizvukuje hned, na tváři jeho zpozoruješ, že přemýšlí, a byť i ze zdvořilosti přikývnul, což se ostatně příliš často nestane, nesmíš myslit, žeš jej ustanovil. Při volbách do zemského sněmu se o tom mnohý kandidát přesvědčil k nevalné své radosti. Při věcech důležitých je opatrný a nedůvěřivý, vždyť má k tomu historické své právo! Tisíckrát zklamán, tisíckrát odkopnut a šlapán, poraněn denně způsobem bolestným, všanc dán libovůli, podřízen cizím, aniž by příčinu toho byl uznati mohl, stal se nedůvěřivým naproti těm, kteří nepocházejí z jeho středu, a právě tak, jak zahoří láskou k těm, kteří důvěru jeho sobě získali, zahořel zase nenávistí proti oněm, kteří vystupují naproti zájmům jeho a naproti těm, jimž důvěru svou daroval.

Veřejnost sleduje, pokud mu čas jen stačí. Není důležitější události, kteréž by neznal a o kteréž by se svými nerozmlouval. Časopisy politické odbírá každá ves česká, — německé průměrně o nich ani nevědí. Z nich čerpá venkovan nové názory, nové poučení. Nečítá však pouze časopisy politické, každý poučný list, každý spis jest mu vítaný, pídí se po něm a čte jej s prospěchem. Sešel jsem se s jedním mladým rolníkem, při němž mne překvapilo, že vyslovoval jmena cizí, a to nejen francouzská a anglická, zcela pravidelně. Nezatajil jsem mu podivení své. S úsměchem poukázal ku stolku, na němž ležel rozložen — Slovník naučný.

Ovoce snahy té po vzdělání již se objevuje. Nejen že venkovan přihlíží k rozumným opravám v hospodářství, že zkouší a užívá hospodářských strojů, on obrací zřetel svůj i k závodům průmyslovým, spojuje se s jinými, kde peněžité síly jeho nedostačují, a dává takto základ k bohatství potomků svých, ku blahu všech svých spoluobčanů. Vše to činí z rozmyslu a přesvědčení, že jinak ani jednat nemůže. Snad by jistý pražský žurnalista, který uvykl každý pokrok v Čechách co do průmyslu přičítati sobě, i tuto snahu našich venkovanů přičítal zásluhám svým. Řekl by snad, že je nepřiměl sice k tomu přímým vyzváním a poučením, ale satirou, známým svým výrokem: „Die Czechen haben kein Geld und sind daher keine Nation!“

V krajině, ve které jsem posléz byl a kterou ve mnohém ohledu co velmi pokročilou, ano v některém i co vzor naznačiti mohu, hledí se přísně ku školství. „Naše školy jsou náš život,“ slyšel jsem z úst jednoho prostičkého venkovana, a učitelé tamější mně dosvědčili, že výrok ten není pouhou z časopisů naučenou frází. Na své děti obětují tamější obyvatelé vůbec mnoho, vyroste nám z nich mládež zdravá na duchu i na těle, vyroste budoucích pěstitelů věci naší, která pěstitelů ještě dosti potřebovati bude. Národní uvědomění bude mladíkům věcí vrozenou, nikdy nevyvratitelnou.

Neustupnost ta, která se při našem národu někdy schvaluje, někdy mu vytýká, osvědčí se i v zájmech našich národ-

ních. Děti mají dobrý příklad na rodičích svých, i při sel-
ských děvčatech pozoroval jsem, že idea národní není jim
cizá. Mezi malými hochy panuje pravá hrůza před dříve
obvyklým posíláním „do Němec“. Nejednou stane se prý,
že hoch do německé vesnice dodaný uteče za málo dní sám
zase domů, dodán do českého místa kvůli české škole vy-
trvá.

Není pochybnosti, že poměry takto se rozvinující nezů-
stanou bez velkého vplyvu také na celou literaturu naši.
Proniknuvše všechny vrstvy společenstva vyvolají litera-
turu zcela původní, zcela národní, stran jakéž se spisovate-
lům posavadním tak mnoho zbytečných výčitek dělo.

Stávala dříve také jistá, takřka kocourkovská řevnivost
mezi jednotlivými místy na venkově. Řevnivost ta, často až
v nenávist přecházející, vymizela již z větší části a nalezá se
leda tam ještě, kde pokročilejší obec obci druhé vytýká, že
jest v národním ohledu liknava, že nesdílí totéž přesvědčení.
„Jak dvě sestry jdou tyto dvě obce vždy pohromadě,“ slyšel
jsem na jednom místě, zkušenost nedávná nás ale poučila, že
nejen dvě obce, že celé okresy, celé kraje jednou myšlén-
kou, stejným náhledem se řídily. Čeho se svorností docíliti
může, dokázaly volby do zemského sněmu, stalť se na ne-
jednom místě, že českým komitém nabídnutý kandidát zvolen
jest jednohlasně. „To by bylo pěkné, abychom sobě
svého poslance nezvolili jednohlasně,“ a volič musil do
vzdáleného svého bydliště, aby zapomenutou výkazní ceduli
přinesl. Svorností docílí se věci veliké a nám je jí především
zapotřebí, abychom byli mocni a silni. Již starý Michael
Behaim pravil:

*Sollt' die Zwietracht nit sein
zu Beham in dem Reiche —*

že by zmohl král český

all dies' Welt miteinander.

Ku výtečným vlastnostem našeho lidu přibývá nyní nová, nad jiné krásnější, zlatá svornost. Ani v náboženském ohledu nedovede nikdo více v pokročilejších krajinách símě nesvornosti rozesítí. Viděl jsem obce smíšeného vyznání — nikde ani známky nesvornosti nebo nepřízně. Protestantské děti jsou právě tak vítány na faře katolické jako naopak. Vyptával jsem se a odpověděno: „Vždyť jsou naši!“

III

Český představený

21. srpna

Chci psát o českém představeném, nikoli jak sobě jej myslím, jak by býti měl aneb alespoň mohl, ale o představeném, jakého jsem skutečně sám poznal.

Náš představený tedy je muž ještě mladý, v černém oku jeho usmívá se ještě mladomužná třicítka. Zevnějšek jeví co do šatstva prostého venkovana; kabát jeho jest sice z tenké látky, vyhýbá se ale ještě poněkud právě modernímu střihu. Celé držení těla svědčí o venkovském hospodáři. Když vejdeš do jeho hospodářství, zaraduješ se nad úpravou dvoru. Nechci však mluvit o tom, jaký je hospodář, vyznačuje jej již to dosti, že se stará, aby každý nový vynález v strojích, pokud se pro malého hospodáře hodí, zakoupil se pro obec. Stroje na setbu, na mlácení atd. kupuje s některými sousedy dohromady a užívají jich střídavě. O pozemky obecné stará se, aby obci vynesly co nejvíce, a nechce trpěti, aby ležely ladem, kde z nich mohou dobrá pole býti. Spisy a články pánů hospodářských radů pilně čte; důstojnost radního jej ale neurčí, když nahlíží, že to, co pan rada dle příkladů velkostatkářských odporučuje, pro menšího hospodáře vlastně se pramálo hodí.

Čím je pro obec, o tom svědčí to, že všichni starší lidé bez rozdílu k němu, k muži mladému, s úctou a vážností se chovají. Úřední své práce vykonává vzorně. Jeho česká výkazní kniha mohla by za vzor sloužiti mnohému registan-

tovi v ouřadech, který neustále běduje, že české ouřadování tak mnoho obtíží způsobuje. Náš představený nestudoval, i němčinu svou plynou nabyt soukromou pílí, pozorností při obcování s jinými. Tataž píle naučila jej pořádku a vedení ouřadních kněh. Kníhy daní se týkající, kníhy stran správy chudých dokazují, jak mnoho může obec sama vykonati, jak mnoho ušetřiti, když se jí řízení vnitřních záležitostí zcela přenechá. Což bývalo jindy zbytečných ouřadnických sil pro vyřízení všech těch záležitostí! Jak mnohý vyhnaný nebo „sklouzlý“ student, nemaje jiné dráhy, „věnoval“ se ouřadům bývalým patrimonialním a bral pěkný plat za to, že nepracoval víc než nynější jednoduchý představený obecní, že nebyl v ouřadních záležitostech věru o nic učenější než tento. Viditelně z toho, jak dobře by se pochodilo, kdyby se i více spojeným obcím, třeba obcím celého okresu, svěřila samospráva, není představený náš snad sám tak statným v okresu svém.

Svých spoluobčanů zastává se u vyšších míst neohroženě a důsledně; zastrašit se nenechá nějakým házením paragrafů, neboť obecní zákon jest mu právě tak dobře znám jako právníkům. Prostudoval jej pilně a není důležitějšího paragrafu, o kterém by byl neporadil se s muži znalými. V rozmluvě o věcech dotýčných uvádí čísla paragrafů z paměti právě tak určitě, jak to právníci pro okázalost činívají. U něho však to není okázalostí, ani mu nenapadne, aby se snad tím skvíti chtěl; ví, že to vědět musí, a užívá vědění svého v příhodném okamžiku. Jeho výklad je jasný a přesvědčující, nikdy nepřichází do rozpaků, jak daleko jíti může, aby zákonné cesty se nespouštěl.

Váhu má náš představený i mimo obec svou. S představenými obcí sousedních jest v stálém spojení, v stálé poradě. Okolnost tato dodává mu i důležitosti politické. Při volbách má rozhodující počet hlasů za sebou, jeho slovo požívá důvěry, jeho náhled vážnosti.

Nejjasněji objevil se vplyv jeho při volbách do zemského sněmu. Volební okres jeho volil nejradikálněji, a to hlavně jeho přičiněním. Byl zde odpor, byla agitací jako všude

jinde, nebylť hned zpočátku jist, že s kandidátem, kterému přál, prorazí. Musil tedy jednat opatrně a přívrženci jeho dovedli skutečně zatajiti zámysly své až k okamžiku rozhodnému. V krajině své neměl pro dosažení cíle mnoho práce, lid stejně s ním smýšlející, stejně radikální potřeboval beztoho pouhé jméno kandidátovo slyšet, aby věděl, má-li tak nebo jinak volit. Opáčné straně, která opět rozdělena byla co do hlasů svých, řeklo se teprve v rozhodném okamžiku: „Jsme nezměnně ustanoveni, že volíme takto; většina jest na každý způsob na straně naší, můžete však okresu ušetřit zvláštní divadlo příliš rozptýlených hlasů!“ Při volbách nescházel nikdy ani jediný volič, ač město, kde se volilo, jest dosti vzdálené a volba sama připadla v dny neodkladné polní práce.

Obec, v níž známý můj přednostuje, zvolila letos také své čestné sousedy. Nebyla co do času volby této ani první ani poslední. Volbu neprováděla s okázalostí, byla sobě na výklad přednostův dobře vědoma, že přibírá sousedů nových do středu svého, volila opatrně a zároveň tak, aby i zde vyjevila politické své smýšlení.

Představený jest zde skutečně duší obce své, ač má tato i mimo něj výtečné sousedy jiné. Není to ves příliš veliká, ale podpory vychází z ní pro národní podniknutí, pro literaturu naši hojně a výdatně. „O žních nemůžeme sice mnoho časopisů číst, jakž by ale přišli vydavatelé časopisů k tomu, aby utrpěli v čas, kdy my žně máme,“ tak praví představený a s ním smýšlí celá obec stejně.

Vplyv, kterého užívá v záležitostech obecních i politických, jeví se ve všem. Výtržnosti všelike jsou v obci velmi řídké, mravnost stojí na nepoměrně vyšším stupni než v přemnohých krajinách jiných.

Přál bych, aby krátká líčící slova má souhlasila ve všeobecných věcech s obrazy, jakéž by se o každém jednotlivém představeném podati mohly, aby všichni představení čeští viděli v nich jakoby v zrcadle obraz svůj. Psal jsem o českém představeném, nikoli jak sobě jej myslím, jak by býti měl aneb alespoň mohl, ale o představeném, jakého jsem skutečně sám poznal.

Národní slavnost na Kuněticích

Počátky kunětické slavnosti

△ Z Pardubic 27. července [1862]

Pamatuju se, že jste za poslední pražské povodně podávali zprávy o vzrůstající vodě jakoby telegramy v čele listu a od půlhodiny k půlhodině. Něco podobného mohl bych já také učinit dnes z Pardubic, neboť stále a stále vzrůstá síla lidstva, zdá se, že brzy jako moře sevře se nad nejpyšnějším městem rajské Polabiny. Každý okamžik slyšíte otevřeným oknem krásný zpěv nebo hlahol trub, běžíte se podívat a spatříte některý zpěvácký spolek z městečka třeba dosti odlehlého, naložený svorně na několik for a zpívající vesele a bezstarostně, jako by skřivánčím letem se nad krajinu povznésti chtěl. Jednotlivé ty zpěvácké spolky jsou malými říčkami a prameny, stékajícími v pyšný, mocný proud dnešní slavnosti. Nechťsi říkají ti, kteří nám tak lidumilně přejou, že jsou nám národní slavnosti jen k agitacím, jen k tomu, abychom zanášeli símě života všady, kde posud bujněji neklíčilo, — jest to právě tak rozumné, jako kdy někdo vytýká zahradníkovi, že vkládá símě do kypré půdy. Jim ovšem nemusí na tom záležet, je-li naše role chudá a pustá, tím dráž mohou oni své plodiny prodati; musí nám ale dovolit, aby nám na tom záleželo. Blahý účinek takové národní slavnosti vidíme již dnes na Pardubicích, třeba by byla slavnost ještě nerozkvětla, ba ještě ani nezačala.

Z Pardubic vyšlo již tolik stesků, že jest městem nezcela uvědomělým. Ovšem jest již dávno tomu, co ztratilo pořekadlo o zvláštním lesku pardubické věže platnost svou, a ještě dávněji od doby, kdy statný Pernštýn turské a obrovské své kousky českou pěstí vykonával. Starobylá, neforemná skulptura na hradu pardubickém, hlásající hrdinství Pernštýnovo, ovšem již oprchala, ctihodný tur na ní ztratil již leckteré důležité části historického svého těla a dívá se velmi ospale na zeslabilé mladé pokolení, přesto ale

přese všecko, i přes svou zeslablost, můžeme směle hoditi hlavou. Jako žádné jiné město české, nejsou také jízdecké Pardubice ještě ztraceny, naopak, potřebovaly jen malého pokynu, jen nějakého jako potřesení, aby nanovo zase ožily a se rozzelenaly. Vskutku, Pardubice vypadají jako zahrada, celé domy jsou pokryty zelení, slovanské trikolóry vlajou na všech koncích, praporčíky zdobí všechna okna a významná hesla dosvědčují, že vše to není nahodilé, komandované, zagitované, že to vyrostlo vše z půdy nejnadějnějšího uvědomění. Neznal jsem dříve Pardubice a jsem rád, že jsem je právě v tomto rouše seznal! Stýskali sobě často dopisovatelé naši na zdejší krásnou pleť, pravili, že je více německá než česká, více vojenská než civilní, že opovrhuje původem, mateřštinou svou. Měl jsem jistý druh strachu před těmi amazonkami, nevím ale, lhali-li dopisovatelé nebo dělají-li národní slavnosti divy, seznal jsem ty polabské potomkyně Šárky a Vlasty co roztomile mírné, takže se nemusíme strachovati přijmouti je do třídy nejklidnějších občanů. Šněrovaček národních všudy dost, hovor není jiný než český!

Kunědice stanou se Pardubicům ještě jednou důležitý a brzy, doufám, nebude smít pranikdo více stížnosti míti. Je zde dobrá zahradní země a při takém dovedném a pro svou věc nadšeném štěpaři, jakým je na příklad nynější pan měšťanosta zdejší, změní se jiné známé pořekadlo zdejší brzy na „Má drahou cenu jako pardubické ovoce“. Barvy rozeznávat Pardubičané již dobře znají, co vítací bránu se srdečným „Vítejte nám“ ustrojili alespoň bránu Zelenou, ač mají ještě jednu utrakvistickou, nevinnou — Bílou.

Rozepsal jsem se tak, že bych byl brzy zapomněl vlastní svůj úkol, totiž popis slavnostních příprav. Přijeli jsme včera z Prahy ve dvou vagónech se Sokoly a Hlaholy, jiní pražští účastníci vyjeli si již včera ráno, předevečím, opět jiní teprve dnes ráno, mezi nimi jeden praporečník Hlaholu, pro kteréhož i s praporem se od dříve přibylých hlaholáků telegrafovalo. Na nádraží nás očekávala kapela a uvítalo hlučné, dlouhotrvající „Sláva!“

S pochodněmi, hudbou, zpěvem byli jsme z nádrazí vedeni do Pardubic. Cesta šla přímo do Měšťanské besedy, kdežto jsme byli co nejsrdečněji uvítáni měšťany a ředitelem zdejšího zpěváckého spolku panem Kučerou. Kapela mateřovská hrála až do jedné hodiny pieče vskutku mistrně. O té kapele, a hlavně o jejím řediteli Jedličkovi, mohl bych vám napsat celý fejeton. Blízký Mateřov rodí samé hudebníky a ti se zkrystalisují ve sbory, které světem se potulujícím Petschauákům daleko přes hlavy přerostly. Znamenití to hoši, hrají s precisností koncertantů důstojnou a pověst jejich naplňuje celý kraj. Mohla by dále zaletět, kdyby nebyli ze zvyku jaksi „glaebae adscripti“. — „Před několika hodinami byli ti hudebníci ještě na poli při práci,“ pravil mně kdosi, když jsem se jejich uznaně dobré hře obdivoval. Kapelník jejich, pan Jedlička, je prototyp českého venkovana; dobrosrdečná, přitom chytrá tvář, oko o duchu svědčící. Za jeho ředitelství dobyli sobě Mateřovští zvýšené pověsti. Jedlička je nejen dobrým kapelníkem, jenž vždy se s poslušností setká, nýbrž i komponistou, ano i básníkem. Slyšel jsem alespoň jednu jeho polku, ryze v národním duchu drženou, při níž část hudebního sboru místy Jedličkův vlastenecký text zpívá.

Nyní již, praví se mně, dosáhl počet navštěvovatelů několik tisíců. Posud se přihlásily zpěvácké spolky packý, jaroměřský, přeloučský, vysokomýtský, heřmanoměstecký, královéhradecký, chrastecský, čáslavský, kolínský, pražský, lomnický, bydžovský, turnovský, choceňský, brandýský (nad Labem), českoskalický, mělnický, chrudímský, královdvorský, kutnohorský, hořický, litomyšlský. Právě vjíždí junácký spolek bohdanecký v elegantním kroji národním a náš Hlahol zanotoval Jenkovo „Naprej“ v místnostech besedních. Beseda je zrovna vedle mého krásného pokojíku, jenž mně s neobyčejnou ochotou od pana Rabasa nabídnut byl. Bytů je vůbec dosti a kancelář bytovní velmi dobře zřízena. Hosté přišli až z Brna a Olomouce.

Za hodinu je zkouška a po obědě půjde se tedy na Kunětice třemi prý vítacími branami u Brozan, Hradišť a Kunětic.

Blízko leží, že nyní, kdy je velkolepá slavnost na Kuněticích již ukončena, v myslí ji srovnáváme s jinými slavnostmi národními, jichž letos společných již více bylo, aniž by vítaný řetěz jejich již v koncích se nalezal. Všechny byly tak důležitý, že bychom ze slavnostního řetězu nerádi pohřešili članku jediného, avšak nade všemi sluší posud místo slavnosti kunětické. Byla rázu nejryzeji národního, aniž by právě byla zároveň postrádala něčeho, čeho nová doba na každé slavnosti, v níž se i „vzdělanci“ zúčastňují, vyžaduje. Pořadatelé vzali sobě práci obrovskou a vše se jim podařilo za nejvzornějšího pořádku, udržovaného přísně beze vší ouřadní či vojenské pomoci. Avšak nebylo a není přísnosti zapotřebí u rádumilovného lidu českého, zvláště nebylo jí zapotřebí zde, kam každý s takou touhou a nadšením spěchal.

Účastenství bylo nesmírné, čítat se na *patnáct* tisíc navštěvovatelů, a myslím, že se skromně čítá. Od šerícího se rána až po třetí hodinu odpolední hrčel městem vůz za vozem, nepřepínám zajisté, udávám-li jen počet kočárů na pět set; ozdobených vozů selských bylo ještě více, tak mnoho, že mně u okna as hodinu je pro zábavu počítajícímu bylo jich již příliš mnoho. Užil jsem výrazu „ozdobený selský vůz“, výraz ten jest zde ale pouhým pleonasmem, neboť co selský vůz, to také chvojí, květiny, věnce, prapory. Některé z nich byly pomocí plachetních obručů přetvořeny na zelené, stínné besídky, takže majitelé jejich jeli jakoby zahradou. Pardubské vůkolí jest, jak známo, požehnané statným a bohatým rázem koní, i spřež sama byla tedy zajímavá. Bujně sobě vykračovali statní komoni, pokryti barevnými stužkami, trikolóry a taktéž zelenými svitky; před mnohým povozem byla čtverospřež, řízená jezdce na podsedním vojovém koni sedícím. Největší sběh povozů všeho druhu byl před druhou hodinou, předtím než se zpěvácké spolky ze zelenobranského předměstí hnuly.

Ku svému hořejšímu seznamu přibylých sem spolků musím ještě připojiti druhý brandýský (od Orlice). Vcelku

bylo 517 zpěváků, z nichž 457 hostů a 60 domácích. Dopolední zkouška trvala až skoro do jedné hodiny a mezi ní přibyly již tři telegramy, z Vídně, od zpěváckého spolku poděbradského a od občanů pečských. Vídeňský telegram byl datován z Kahlenbergu u Vídně, kamž právě se konstituující zpěvácký spolek vídeňský v týž den byl výlet uspořádal. Na oběd, ku kterémuž zpěváci od známých i od přítivých „neznámých známých“ pozváni byli, nezbyvalo tedy mnoho času.

Jak praveno, zpěvácké spolky hnuly se as ku druhé hodině odpolední. Tah byl nepřehledný, nadšení veliké. Z úřadnictva se zúčastnilo ovšem jen málo členů, z důstojnictva nikdo. O nadšení obecnstva mohl bych mnohé pěkné případy vyprávět. Slyšel jsem sám prostou jednu hospodskou, jak s usazeným zrakem buclatému svému klučíkovi sotva dvouletému, jenž ještě o celé té věci pranic nerozuměl, o vlastenectví rozkládala. „Ať tě má kletba stihne,“ dokládala se, „staneš-li se odpadlíkem.“ Jiná ženština, plátenice z vůkolí, pronajala se zdarma besednímu hostinskému pro slavnostní den za sklepnici, aby jen přibylé vynikající hosti osobně seznala. — Hřímající volání „Sláva!“ uvítalo na náměstí vstupující tah, v jehož čele devět praporů zpěváckých spolků vlálo. Nejkrásnější prapor jest bez odporu prapor spolku pardubického, bohatý, ozdobný, těžký, s pěkně vyšívanými fábory, darem to paní Bubeníkové. Také zde byl prapor *královéhradeckých dělníků*, jež sobě sami byli zaopatřili.

Skutečně dojemné objevilo se nám předměstí labské, nejchudší část města. Zde nebylo jediného domku, jediné chatrče bez ozdoby. Z oken se usmívaly na nás podobizny našich předních nynějších i historicky již znamenitých osobností, důmyslná hesla svědčila o vysokém uvědomění, jaké v české chatrči se skrývá co dýmant nejskvostnější, a kde již nic jiného, bylo aspoň kousek zelení a na nejchudší zdi hrudkou namalovaný pozdrav, tím dojemnější, tím krásnější ve své prostotě.

Za labským mostem čekalo čtyřicet dlouhých řebřino-

vých vozů, určených pro zpěváky. Byly taktéž ozdobeny a v okamžiku se naplnily. První slavnostní vůz byl určen pro některé z pražských hostů (Lukeše, Procházku, náš žurnalisty), pro pana měšťanostu Bubeníka, pana ředitele Kučeru atd. Vůz ten čtverospřežný byl dodán od rolníka pana Zemana, představeného zminského; samým zelením neprosvitalo ani dřevo řebřin, uprostřed vozu byla důmyslně upravena velká kytice ze všech druhů obilních co emblém rolnictví. Kočí jel jízdě, oděn ve vkusnou černou čamaru, přilehací vysoké boty a těsné spodky; na hlavě měl k doplnění kroje pěkný slovanský klobouček. Před vozy předjížděli dva jezdci. Ubírali jsme se třemi obcemi, jež nás pozdravily vítacími pěknými branami a hlučným provoláváním slávy. Na bráně v Hradišti bylo vyobrazení českého lva a Bohemie s heslem „Sláva vlasti a sborům zpěváckým!“ Na bráně v Brozanech skvělo se „Budte vítáni od bratrů rolníků“; mimo to byla brána velmi vhodně pokryta všelikým hospodářským náradím. Tatáž ozdoba byla i na třetí bráně v Rábu, kteráž nesla vítací „Zdařbůh!“ Uprostřed Brozan bylo mimo to ještě jiné překvapení. Na šňůrách přes cestu přetažených houpaly se svitky pozlacených klasů a pod nimi stála vycpaná figura, představující hudoucího českého muzikanta.

Za Rábem jsme u lesíku slezli a ubírali se, zpěváci opět po hlasech seřadění, pomalu ku temeni kunětické skály, z níž nám ohromný bílý prapor vstříc vál. Vzdor nesmírnému návalu lidstva byl přece pořádek co nejvzornější i u těsného vchodu i uvnitř hradu. Pořadatelé měli den skutečně krušný, avšak obstáli čestně. Na povýšeném místě stálo pódium pro zpěváky a ještě vyšší místo pro ředitele Lukeše, který byl co nejvřeleji uvítán od veškerého obecnstva, jakmile se svou, stříbrem vykládanou taktovkou vystoupil.

Jak vysoce staví lid časopisectvo české, seznali jsme ku své radosti hned nato z bouřlivého volání, jakým se lid domáhal, aby redaktora Vilímka spatřil, jakmile se rozšířilo, že jest také přítomen. Neustáli, až konečně k dirigentovi

vystoupil a trefně humoristicky se poděkoval. Mezi přítomnými hostmi pozorovali jsme také více poslanců svých z českého sněmu, ano i poslance vídeňského, profesora pana Al. Šemberu, který se právě nyní ve Vysokém Mýtu, rodišti to svém, zdržuje. Také zde byl známý z roku 1848 doktor Kremla, jež jsme posud dle časopisů za mrtvého pokládali. Již jsou tak ti Češi, ještě po smrti se zúčastňují v „demonstracích“! Velebné Kunětice poskytovaly pohled zvláštní. V náhradí, vůbec všude, kde místečka, hlava vedle hlavy, že by jablko nepropadlo*, lidé lezli na zděch, po větvích mocného ořechu.

Proslov Jiljího Jahna, jež pan Přerhof zcela dobře přednesl, připomínal slávu Kunětic za dávných dob, slávu Pernštýnů, zvláště velikého státníka Pernštýna, činil paralelu mezi dřívějškem a nyníjškem, otvíral odůvodněnou, krásnou výhlídku do české budoucnosti, mluvil vřele pro myšlénku svobody, „novověkého to apoštola“. Shromáždění přerušilo při zvláště trefných místech několikrát proud deklamací.

Hudební skladby, precisně provozovány vzdor velikému zemdlení zpěváků, trpících vedrem takřka nesnesitelným, došly všeobecného uznání; zvláště se bodrým, rozradostněným venkovanům líbily Hellerova Kadrila z národních písní a pak přednešené národní písně samy. Pozpěvovali s sebou, dávali si takt hlavou i rukama; děvčata a ženy se usmívaly překvapením, jak se známé písně jejich krásně přednáseti mohou. Když zaznělo v „Staročeské“ velebné „Svatý Václave“, obnažili bez vyzvání všichni hlav svých, nejvýmluvnější to důkaz, jak hluboce byli dojati i krásou písně samé i významem slavnosti. Rovněž se líbili Voglovi „Cikáni“, v nichž tenorové sólo s velkým prospěchem provedl chrudímský pan měšťanosta, známý vlastenec Klimeš. Když pak zazpíval Lukes první sloku „Kde domov můj“, počalo osm tisíc mužských i ženských hlasů nadšeně zpívati

* Vstupních lístků odebráno 5000, k tomu puštěno 2000 lidí zdarma; bylo tedy v samém náhradí se zpěváky na 8000 osob.

s sebou. Hlavy byly vesměs obnaženy. „Kde domov můj“ vznášelo se jako modlitba, kunětická skála stala se oltářem. Nad námi klenulo se modré nebe co nejpovznešenější chrám a podobalo se mně, patřícímu na zbožně zpívající lid, jako by tento sama sebe za budoucnost českou v oběť nabízel.

Po ukončeném zpěvu nechtěl se nikdo ani z místa hýbat a na všeobecnou žádost musil pan Přerhof několika žertovnými deklamacemi přítomné rozveselit, což se mu také u velké míře podařilo. Vyvolali sobě ještě jednou Vilímka, pak Baráka. Dříve již byl František Schwarz vystoupil a k shromážděným spolkům promluvil o nastávající slavnosti borovské, k níž že se dostaví, všickni přítomní pěvci nadšeně slíbili. Mezi zpěvy došly a byly předčítány telegramy ze Štýrského Lubna, z Jaroměře, z Králové Dvoru, z Kutné Hory. První zněl: „Zdařbůh statným zpěvákům na Kuněticích. — Od českých horníků v Lubně.“ — Druhý: „Jaroměřská městská rada ve jménu měšťanstva všem hostům na Kuněticích srdečný pozdrav. — Bolech, měšťanosta.“ — Třetí: „Podnikatelům dnešní slavnosti sláva! Všem přítomným hostům a zpěvákům sláva! Československým národům sláva! Prvnímu rolníkovi českému, knížeti Rudolfovi z Thurnu a Taxisu, sláva! Všem našim rolníkům sláva! Sláva sokolům! Černohorcům! Bratří, nedejme se!“ (Při „sláva“ rolníkovi knížeti nejhluchnější provolávání.) — Čtvrtý: „Všem spolkům zpěváckým a sokolům z Prahy příslým na horu Kunětickou hlučné sláva! Srdečné pozdravení od Měšťanské besedy a spolku zpěváckého v Kutné Hoře.“

Proneslo se heslo „Pod skálu do lomu!“ a množství se konečně hnulo, rozptylujíc se na okamžik sem tam po skále. Po druhé již letos stál jsem při národní slavnosti na jednom z historických vrchů českých, po prvé na Řípu, známém z nejdávnějších dob českých dějin, po druhé na Kuněticích, pamatujících na doby květu. Z obou výšin přehlídneš šírou, dalekou pláň. Jak myšlenky rozdílny jsou, které hory ty v tobě budí, tak poskytují ti také rozmanitou výhlídku. Z Řípu hledíš na ourodné pole, z Kunětice na

bující, vláhyplný, zahradní kraj. Na obou horách ale přeješ sobě býti samotén, abys se vesniti mohl v skutečný ráj, jehož obraz pozemský zde před tebou rozestřen.

Pod skálou v lomu sestavily se spolky v malebné skupení, prapory své majíce v pestré řadě za sebou. Při zapadajícím, zlato rozsívajícím slunci zpívaly ještě několik sborů, načež veškeří přítomní zpáteční cestu nastoupili. Většina nepoužila ani povozů více, nýbrž šla pěšky rozkošnou pěšinou po labském břehu.

Mnozí hosté z bližších míst odebrali se ještě téhož večera domů, ostatní rozptýlili se v místnostech besedních, po domech a Na veselce či v Odeonu, největším sále pardubickém, kdežto se odbývala taneční zábava.

Z dalších přibylých telegramů sděluju ještě tři. Ze Mšena přišel znějící: „Mšenský spolek zpěváký nejsrdečnější pozdrav spojeným spolkům zpěvákým na hoře Kunětické u Pardubic. Všem podnikatelům slavnosti zpěváké sláva! Sláva českému národu! — Od výboru spolku mšenského.“ —

Z Tejnice a Záhoře: „Národovci z Labské Tejnice a Záhoře vzkazují pozdrav bratrům národovcům, zpěvákým spolkům a všem hostům besedním.“ — Z Turnova: „Buďte vřele pozdraveni, vy jaří zpěváci, věrní vlastenci. Slávu volá vám turnovský spolek. Nedejme se!“

Jak jsem se dozvěděl, vymazal zdejší dotýčný úřad ze slavnostního programu Procházkovo Probuzení. Skladba ta se bez nejmenší obavy a závad provozovala již na místech rozdílných. Ostatně — — za to Pardubice nemohou. Sláva probuzeným Pardubicům!

Slavnost hoříněvská

△ [1862]

Za nejkrásnějšího počasí vyjeli jsme o sedmé hodině ranní ze Smiřic. Nebe se rozesmálo na vznešenou slavnost naši, jako by chtělo souhlas svůj azurovým svým skvostem, jasným svým úsměvem najevo dáti. Obava, že se zkaží Ho-

řiněves nepříznivým počasím jako přednedávnem Borová, vymizela z duší, těšíme se na den v každém ohledu krásný. Divná to paralela připadá myslí. Kdy se světíla památka bojovníka na poli politickém, na poli trním a balvany utrpení posetém, jež vyrovnati lidstvu se snad ještě nadlouho nepoštěstí, bylo i nebe zasmušilé jako kdysi tvář oslavence borovského, když do mračen české budoucnosti hleděl; když slavíme paměť Hankovu, jemuž se na cestu životní Musy co nejlíbezněji usmívaly, usmívá se i nebe.

Jedeme rozkošnou krajinou, pěknými stromořadími, na pohodlných vozech. Selských ozdobami pokrytých vozů mihá se vpravo vlevo, jako při všech národních slavnostech našich; nebudu ani krasochuť našeho lidu, často již popisovanou, znovu popisovati, ani rozmlouvati o jeho zvláštní službovolnosti, o níž již tak často mluveno a velebeno. V kočáru před námi žurnalisty jedoucím, trikolóry ozdobeném, sedí Palacký a Rieger, musí stále a na všechny strany pozdravovati a děkovati bodrým venkovanům. My pak vzadu slyšíme prostomyslné a nadšené výroky těchto, z nichž by se celá vlastenecká antologie sestaviti mohla. Před vozy cválají slavnostní dva jezdci.

Cesta nás vede dvěma přívětivými dědinami, Rodovem a Račicemi; prvější napsal na svou vítací, chvojím pokrytou bránu plamenně červenou barvou „Vítáme vás!“, druhé provolávají tímže způsobem „Zdařbůh!“ a „Sláva národu!“

A již jsme přirazili k Hoříněvsi, k rodišti Hankovu.

U slavnostní brány, na níž český lev a trikolórní „Vítejte nám!“, čeká místní zástupitelstvo a husté davy lidstva. Kočáry zarazí, hřímající „Sláva!“ vítá milácky sebevědomého lidu. Ctihodný kmet pronáší vítací slova hlasem pohnutím se třesoucím, nadmíru dojemným; malé děvčátko odříkává dovedně své slavnostní veršičky. Mluví o zásluhách „otcův národa“, o synovské vděčnosti lidu, o nadějích v mladém pokolení se zakládajících a o krásné budoucnosti. Její hlásek jest tak pevný, zní tak stříbrně, že posluchači až volno kolem srdce, že i dětské to slovo vzbudí v něm pevnou naději v krásnou budoucnost.

Průvod se hne při hlučné střelbě a hudbě kupředu. Napřed vlajou korouhve cechovní, v průvodu se hnou tisíce svátečně oděných lidí.

Hořiněves, ač výstavné místo, poskytuje přece přicházejícímu od Smiřic obraz jednoduché jen vsí. Nízké domky a doškové ty stříšky mimovolně připomínají Kollárovo slovo o kolébkách v „chýžkách“ stojících, z nichž vlasti vyjdou největší oslavy.

Domy a domky jsou ozdobeny (vyjma toliko místní faru!), skoro na všech čteš „Vítejte nám!“, „Nazdar!“ a jiné pozdravy. Hesla se střídají: „Slavme slavně slávu Slavův!“; „Českým slovem k srdci, srdcem k vlasti“ atd., vedou nás až ku kolosálnímu nadpisu, známému to heslu Havlíčkovu „Přislibujte si mně, poroučejte si mně, vyhrožujte si mně, zrádcem přece nebudu!“

Před domem obecního radního pana Václava Pražáka zarazíme. Horlivý tento národovec byl již vše k uvítání hostí učinil, u něho měli míti Palacký a Rieger středivý stánek svůj. Před domem páně Pražákovým vztýčeny jsou lesklé prapory devíti zpěváckých spolků, jichž bylo čtenějšími či slabšími deputacemi ovšem více než devět zastoupeno; byloť se do Hořiněvsi sešlo přes tři sta zpěváků. Po několika již minutách bylo prostranství naplněno lidstvem, jenž sobě žádal, aby opět a opět spatřovati mohl tváře svých předních mužů. Provolávání slávy nebralo ani konce, vycvičená hudba hrála, lid se hrnul vždy nový a nový. Na patnáct tisíc hádám množství v malém Hořiněvsi se sešle, zajisté, že bylo více. Také jaroměřský Sokol přitáhl se svým praporem, na němž heslo „Tužme se!“ Nečítá mnoho členů sice, mezi příšlymi členy viděli jsme ale postavy velmi rázné a mužné. Též prapor jednoho ze zpěváckých spolků byl nešen statným jedním sokolem, jehož zvláště krásný černý a dlouhý vous všeobecný obdiv vzbuzoval.

Čas od času přijížděly vozy ozdobami svými zvláště pouťující. Jeden z nich, vezoucí celou kolonii paniček a dívek, byl přetvořen na pohodlnou velkou besídku. Po koních

byla stěna improvisované besídky té zcela uzavřena; na bílé půdě skvělo se přes celou stěnu červenou literou veliké „Sláva vlasti!“ Ostatní ozdoby byly trikolórní. Slovanských trikolórů viděli jsme v Hoříněvsi vůbec více než při jiných, dřívějších slavnostech svých, skoro z každého domu vlála nějaká, a na hřebenech domů přednějších byly velikosti nevšední. —

Dle programu byly po jedenácté hodině slavné služby boží, načež průvod v dobrém pořádku od kostela se k rodinnému domu Hankovu odebral. Mezitím byl říšský poslanec pan doktor Klaudy taktéž do Hoříněvsi přibyl a do kostela vešel. Jakmile jej lid vycházejícího na schůdky chrámové spatřil, provolána jest také jemu hlučná sláva.

Počátek průvodu činily prápory zpěváckých spolků, po nichž následovali zpěváci dle hlasů seřadění. Za zpěváky šli čelnější hosté, obklopení hořícími svítilnami, za hostmi těmi pak deputace měst a jiných obcí. Lid se hrnul silou přemocnou, neboť každý chtěl dostati se na prostranství před domkem slavnostním, jež jest dosti obmezené v poměru k přítomnému množství.

„Dům v Hoříněvsi, v němž Váceslav Hanka se narodil,“ zní podpis obrazu v slavnostní brožůrce obsaženého a až na perspektivu vůkolí dosti povedeného, a dům ten jest sám v skutečnosti opět obrazem, jest prototypem české nezámožné chyže, vyzývajícím k blízce ležícím reflexím o slabých počátcích, z jakých se bujně nyní rozkládající se národní život náš rozvíjel, ano z velké části posud rozvíjí. Vystupující průčelí domu povznešeno jest nad malou, čtyřmi dřevěnými sloupy tvořenou besídku. Nad besídkou touto byly květinné okrasy kolem červenobílé roušky, kteráž zahalovala medailón s poprsím Hankovým; pod medailónem stálo chvojím pokryté a stužkami ozdobené řečniště, zároveň určené pro dirigenta zpěvných sborů. Dirigentem tím, a to velmi dovedným i energickým, byl pan Styblík, ředitel zpěváckého spolku královéhradeckého.

Kolem tribuny utvořili zpěváci polokruh, v jehož středu stáli přední hosté.

Čtenářstvu Hlasu jest slavnostní program již z několika-
rých oznámení dosti znám.

Velebný chorál svatováclavský učinil důstojný počátek. Nato následovala taktéž již v Hlasu otištěná, a šíře tedy známá řeč Karla Sladkovského. Dojem řeči, čistým poetic-
kým vzletem se vyznamenávající, byl veliký. Zvučný hlas
rázně přednášejícího, a přece dobře nuancujícího řečníka
rozlehal se jasně vzdor velkému množství lidu, a každé
místo k slavnosti Hankově, k národnímu životu našemu
vůbec se vztahující, bylo s jásotem přijato. Jásot dosáhl
nejvyššího stupně, když řečník po závěrečných slovech:
„...i veškerým národům slovanským k oslavě nechť roz-
žehne se!“ roušku s medailónu strhl a drahá tvář oslaven-
cova ctitelům jeho se objevila.

Pamětní, z kovu ulitý medailón Hankův má as tři střevice
v průměru. Poprsí jest dosti zdařilé co do podrobnosti,
bylo by však neškodilo, kdyby se byla tvář podala více
v plnosti než v polozoru; tím by byla zároveň vynikla pro-
spěšněji silná kdysi postava zesnulého. Kolem medailónu
vine se zlatým písmem na černé půdě heslo „Národy ne-
hasnou, dokud jazyk žije“. Pod medailónem jest pamětní
tabulka, na níž nápis „Zde se narodil Václav Hanka dne
10. června roku 1791“.

Následující na odhalení slavnostní sbor Zvonařův (text
od Jos. Ad. Šrůtka) byl pro hudbyznalé zajímavou novin-
kou. Známý jsou přednosti přesných skladeb Zvonařových,
v nejnovějším plodu tom, jež nejspíše také v Praze při
některé produkci Hlaholu uslyšíte, objevují se opět a svědčí
o velkém znateli slohu chorálního.

Po řeči provolali shromáždění slávu řečníku Sladkovské-
mu, po sboru skladatelům Zvonařovi a Šrůtkovi.

Po skončeném obřadu odhalení odebrali se všichni hosté
nazpět k vykázaným jim místnostem. Pro čelnější osoby
byla velká hostina uchystána u přívětivého hostitele pana
Pražáka; avšak i pospolitě obědvající zpěváci i hosté ostatní
byli s učiněnými nařízenými v rozdílných hostinských
místech velmi spokojeni.

Mezi obědem hrála hudba před domem páně Pražákovým, před nímž se byly opět prápory zpěváckých spolků postavily, vybranější skladby. Brzy bylo zase prostranství naplněno, a mezi hoduujícími nahoře i mezi lidem dole vzrůchal se vždy větší a větší entuziasmus. Při šumícím šampaňském, štědře se pěnícím, pronešeno mnoho významných příspěvků. Palacký náš pronesl milý všem nám přípitek na památku Hankovu, pan Pražák „všem bojovníkům za svobodu a práva národní, zejména pak Palackému a Riegrovi“, doktor Rieger „mužům od pluhu“, pan Pelikán Karlu Sladkovskému, tento „kněžstvu a učitelstvu národnímu“, nato pak opět pan Pelikán doktoru Klaudymu co statnímu obhajci doktora Grégra, dále doktor Klaudy doktoru Grégrovi, pak „paním českým“ a Karel Sladkovský „děvám českým“. Lid sobě žádal ale, aby mužové přední přistoupili k oknu, a přistupující byli pak nekonečným jáso-tem uvítání.

Z otevřeného okna promluvil nejdříve doktor Klaudy asi v ten smysl, že slavnost dnešní platí muži, kterýž naznačil i klestil dráhu tu, po kteréž nyní mladší síly k prospěchu vlasti krácejí. „Historie nám ukazuje, že každá nová myšlenka vzbuzuje i zápas nový, k morálnímu zápasu takému buďte vždy připraveni a nepodlehnete! Pokud jsme byli kdy svorni, zvítězili jsme vždy, svorností budem i nadál vítěziti. Vysílají k nám misionáře, kteří dokazovati mají nám velebnost německé říše; vy však buďte misionáři sami sobě a zvěstujte ostatním, že národ náš více nevyhyne!“

Nato mluvil doktor Rieger: „Jest pověst po Čechách o Blaníku a rytířích v něm spějících, kteří probudí se v den nejvyššího nebezpečí a sklíčenou vlast opět osvobodí. Pověst ta jest již vyplněna. Otevřela i otvírá se země a vycházejí bojovníci ozbrojení mečem nadšení, brněním národnosti, štítem práva a pravdy. Bojovníci ti nevycházejí najednou, objevují se tu i tam, jak jich právě zapotřebí. Ať již blíží se zase věk zlatý našeho štěstí a naší slávy!“

Palacký děkuje za skvělé úkazy národního uvědomění. „Před třicíti lety bylo mrtvo a pusto; nikdy bych se byl

nenadál, že nejmělejší tužby mé za dobu poměrně tak krátkou podobně se uskuteční!“

Po každé z krátkých těchto řečí odpovídal hlas lidu jako hřímající bouře.

Nadšení bylo všeobecné, vřelost nejvyšší, když jsme se odebrali k besedě, v zámecké zahradě pod širým nebem uchystané.

Nad vchodem zahradním bylo významné heslo „Kde Čech, tu zpěv“. Uvnitř bylo pro zpěváky upraveno velké pódium, zelením, prápory a uprostřed podobiznou J. V. císaře pána ozdobené.

Mezi prvním a druhým oddílem koncertu, jehož jednotlivé piecy obecenstvo, čítající na deset tisíc hlav, velmi vděčně přijímalo, četl pan továrník Červený z Králové Hradce četné přípisy slavnostního výboru hořiněvského došlé. Zemský poslanec, školní rada pan Wenzig dal se voličům svým omluviti, že osobně k slavnosti přijíti nemůže. Turnovský zpěvácký spolek oznámil již 4. září, že zastoupen bude čtyřmi údy.

Z Vysokého Mýta došel telegram následující: „Sláva zesnulému, nezapomenutelnému Hankovi. Sláva shromážděným ctitelům jeho provolávají cestující pardubičtí rolníci, jež povolání jejich vede do Litomyšle, aby zde zarazili spolek okresní.“ (Podepsáni jsou: Bubeník, místopředseda, Pulpán, sekretář, Mandis, výbor.)

Zpěvácký spolek chotěbořský psal: „Srdečný pozdrav vzkazuje zpěvácký spolek chot. slavnostnímu ředitelství a všem zpěváckým spolkům shromážděným v Hořiňovsi k oslavě památky zvěčnělého výtečníka českého Václava Hanky. Sláva buditelům české národnosti! Provoláváme Vám srdečné nazdar!“ (Hrbáček, předseda, Ninger, výbor.) Ostatně byl i mimo přípis spolek chotěbořský jedním členem svým při slavnosti zastoupen.

Městská rada rožmitalská: „Dnes slavíte památku muže, který v středu našem se zrodil, z lidu byl a jedině pro něj žil, který když hrozná bouře strom národa slovanského vyvrátit a zničit hrozila, neohroženě o něj pečoval a v dobách

trudných i radostných věrně při něm stál, až konečně osudem nemilostným pronásledován v hrob klesl. Nemohouce osobně na této velevýznamné slavnosti podílu vzíti, voláme Vám z útroby srdce nazdar a přejeme Vám, byste Vy i my touto slavností cíle žádoucího dosáhli. Sláva památce Václava Hanky, neunaveného hajitele národu našeho! Ještě jednou sláva zvěčnělému tomuto bratru našemu a sláva všem, jenž s ním stejně smýšlejí!“

Zpěvácký spolek Jason v Brodě Německém: „Radostí zaplesalo srdce naše nad zprávou, že Václavu Hankovi, jehožto zásluhy o naši vlast jsou nescíitelné, zasazena bude na jeho rodinném domě památní deska a podobizna. Hrdé může býti místo, kteréž jest kolébkou takového syna vlasti. I Vy to cítíte a chováte co praví národovci vřelou úctou ku každému bojovníku pro blaho a rozkvět vlasti své; nejlepším toho důkazem jest slavnost uspořádaná k 7. září b. r. Lituje-me však, že není spolku našemu pro velkou vzdálenost možno, by se úplně v slavnosti zúčastnil. Odesílajíce tedy pouze representaci a vzkazujíce Vám, jakož i všem, kdož přítomni budou, bratrský, srdečný pozdrav, provoláváme Vám mnohokrátě sláva!“

Z Králové Dvora od městské rady: „Jelikož objevením Rukopisu královského Václava Hanky, jemužto ku počtě dnešní slavnosti se odbývá, město naše světoznámým učinil, nemohou opomenouti občané, kterýmžto nemožno bylo v slavnosti se zúčastniti, by následujícím přípisem vřelé city srdce svého neprojevili. Památce nezapomenutelného nálezce Rukopisu královského, Václava Hanky, sláva! Statečným vůdcům českého národa, Palackému a Riegrovi, sláva! Sláva všem účastníkům dnešní slavnosti, našemu vlasteneckému rolnictvu, sbratřeným spolkům zpěváckým, údům pravice říšské rady co obhájcům práva a pravdy. Všem horlivým národovcům: „Nedejme se!““

Zastupitelstvo města Týniště nad Orlicí: „Uznávajíce nesmrtelné zásluhy krajana našeho V. H. o veškeré vlasti slovanské provoláváme věčné jeho památce sláva! Slavnosti a vzájemnosti všeslovanské nazdar! Vůdcům a buditelům

národů slovanských sláva! Sláva zpěváckým spolkům v Hořiněvsi zastoupeným!“

Ze Zábře: „Velectěnému výboru slavnosti Hankovy, ctěným zpěváckým spolkům a všem vřelým účastníkům u kolébky Hankovy shromážděným srdečný pozdrav a sláva! Třikrát pak sláva nálezci literárního pokladu, Rukopisu kralodvorského, tichému géniu, od jeho přátel a ctitelů.“ — Přípis tento, poštou přibylý, jest psán na blanketu telegramném a má následující památní doušku: „Nemoha se v Čechách s telegrafem po česku smluviti, popadl jsem v kanceláři tento blanket, napsal naň depeši, nechal podepsat a zanes na poštu.“ Všeobecně zaznělo nato: „Hanba je to!“ Ráznými slovy promluvil pan Červený po přečtení originální a rovnoprávnost rakouskou charakterisující doušky té o národnostních našich poměrech, dovolávaje se znění diplomu říjnového, a kladl na srdce všem přítomným, aby se rovnoprávnosti zákonitou cestou úsilovně domáhali.

Z dalších pronášek při besedě učiněných uvádíme ještě slávu J. V. císaři pánu a slávu bratrskému národu polskému.

Na srdečné, vřele líčící vyzvání pana Červeného, aby slavnost zvýšena byla aktem dobročinným, a sice sbírkou ve prospěch pohořelých v Lomnici, následoval všeobecný jásot. Sličné sběratelky měly v několika okamžicích značnou částku 260 zl. 70 kr. pohromadě.

Po besedě odebralo se celé shromáždění k domu Hankovu, kdež se zpívala velebná píseň naše „Kde domov můj“. Krásná slavnost byla se za všeobecné nadšenosti a srdečnosti ukončila.

Na zpáteční cestě zavítali jsme ještě jednou k přednostovi smířickému, panu Sedláčkovi, kdež opět hudba vítala a bavila.

Při odjezdu ze smířického nádraží zněl jásot, hudba, zpěv i hlučná střelba.

Pascal praví, že slabá sice, ale myslící třtina, člověk totiž, může v strašných zápasech svých být často ohnuta, nikdy však zlomena. Měl to říci o celém poli třtinovém, o lidstvu, a ne o lidech jednotlivých, neboť třtina jednotlivá přec se konečně rozštípuje a láme. A pak, vždyť nehoda neběží vždy zároveň s bouří, která jen povrch ničí; hlubší nehoda bývá v půdě ukryta, v půdě již vysáté, nebo vůbec neživné. Z té pak místo síly klíčí jen oubyť a úmor.

A celá ta půda pověstného našeho kraje bídy je vyčerpána, vysáklá. Práce dělníků kovářských se nehledá, práce se jim dostává jen jakoby z milosti a málo se platí. Dělníků je příliš mnoho, práce skrovna a nevýnosna. Nastala bída a jedná se nyní o pomoc.

Pravdu má jistý lidumil, který tvrdí, že dobročinnost celé země by nestačila, aby výdatně a stále podporovala kraj bídou přeplněný. Ovšem, na *živení* celého kraje nestačila by ani dobročinnost celého Rakouska, již ale dobročinnost českých krajů stačila by alespoň na to, by se osladila trpkost okamžiku, by pro příští okamžiky alespoň možnost *největší* bídy byla odstraněna. Vždyť je to český kraj, který pomoci českých krajů potřebuje. Německá jmena, modré oko a podlouhlá tvář zbyly ještě těmto nebohým potomkům přistěhovalých Sasíků; jsou dávno již sliti s lidem domácím, sliti v práci i v nouzi. Nedovolávám se zbytečně krajů *pouze* českých; dobročinnost má být ku všem živa: k našim, k vlastnímu rodu je ale vždy nejživější.

Vypravují s výčitkou, že byly pro cvočkáře lepší časy, že tenkrát cvočkáři nepoměrně více vydělávali, dle toho ale také utráceli, na budoucnost nemyslili. Nuže — možná! Snad vydělali zlatý, snad utratili zlatý, — mnoho toho as nebylo! Kdo velkým namáháním tělesním vydělává, je vždy náchylen k řádnějšímu „posilnění se“. A pak, upřímně ruku na srdce! My Čechové, i sami čeští vzdělanci jsme vždy náchylni nemyslet na budoucnost! U nevzdělaného lidu tím tíže rozmysl hledat, zvláště pokud je práce schopen a pokud

je práce dost. V té době je slepotou raněn, a když slepec padne, vzbudí se soustrast každého; jen *vidomému* možno se pousmát, padl-li. Ostatně je starou pravdou „Chceš-li pomoci tonoucímu, netaž se, *kde* padl do vody“. Lid pomáhá i bez vyzvání, když požár vypukne, podporuje bez dožádání, když beznohému berla se zlomí. A zde je podobné ochoty potřebí.

Dobročinnost může se zde jevit způsobou trojí. Nejdřív příspěvky takovými, které ulevují hladu a nahotě nynější. Je v tom uznané pravidlo: Kdo rychle dá, dá dvojnásob.

Pak příspěvky takovými, které zabrání hladu a nahotě budoucí. Přitom se jedná za prvé o to, aby tamějšímu lidu opatřena byla i výživa jiná, aby malý hoch naváděn a učen byl jinému než cvočkářství, počet cvočkářů aby se značně zmenšil a tím aby pro zbývající bylo práce dost a výrobky jejich hledanější. Těm, kteří při cvočkářství zbudou, má se opatřit materiál lacinější než nyní, z jejich práce pak nemají těžít překupníci, výdělek co možná celý má se dostat pracovníkovi. Zde se tedy projeví dobročinnost opět způsobou dvojí, zamyšleným a bohdá také brzy již uskutečněným spolkem akcionářským, tedy propůjčenými kraji tomu penězi, a pak za druhé radou dobrou, jak vše budoucně spravovat, a rozumem, který by myslil a rozhodoval za lid ten pracující, jenž na rozvahu nemá při práci času a jemuž kovádlina a výheň je celým obzorem.

Veliké, ano nesmírné štěstí, že ve středu krajiny zjevil se již takový rozum bystrý, obsáhlý, podporovaný srdcem vřelým, čistě lidským. O hlubošském faráři Kohoutovi mluví nyní celé Čechy s úctou — nevím věru, kdo by větší úctu zasluhoval! Do jeho živého, dobrého oka díval jsem se s takou úctou, jakou, upřímně řečeno, jen k málo lidem chovati s to jsem.

Farář Kohout je v pravém slova smyslu pater své osady, celého kraje. Uznáváje, že v krutém nedostatku zaniká i nejlepší zárodek mravní, brzy viděl, že nedostatek ten blíží se co den víc a víc. Jednotlivý chudý pracovník viděl se mu býti právě onou třtinou jednotlivou, která je všanc

dána každé hříčce osudu. Hleděl spojit jednotlivce poutem vzájemným, slil je v jediný *spolek*, ne bohatý, ale pevný. Spolek hlubošský byl počátkem lepší doby pro celou krajinu, dle něho a kolem něho utvoří se nyní spolek hostomický, hořovický a snad i jiné. Vedle spolku cvočkářského utvořil farář Kohout v Hluboši také spolek konsumní, který prvnějšímu prospíval, byť i nepřímě.

Farář Kohout je pravý národní hospodář. On hospodaří pro jiné, ne pro sebe. Vše, co se většího děje ve prospěch pracovníků, vychází z jeho jednoduché, přívětivé světničky. Je neunavným, věčně vynalezavým. Dělá plány, provádí je ale také. Konferuje se sterými lidmi, dopisuje do vzdálených zemí. „Někdy odešlu poštou denně třeba čtyřicet listů,“ praví s úsměvem a sděluje ti to jen proto, aby naznačil, že nemá po ruce pomocníka. Ať zůstane dlouho zdráv!! — —

Když jsem otiskl první svůj článku o hořovickém okolí, pravil mně kdosi: „Myslíte, že je bída jen tam? Myslíte se, i jinde jsou podobně smutné poměry!“

Milý pane, vím to, vím! Prolezl jsem světničky horských tkalců, vešel jsem mezi bídné stěny turnovských brusičů, viděl jsem bohužel bídy dost, blízko i daleko! Snadže nebyla tak nahromaděna, snadže neměla tak bolestné příležitosti propuknout na veřejnost. Je ale úkolem všech lidomilů, aby hleděli *včas* do budoucnosti, aby *předcházeli* neštěstí. Předně k tomu sluší hledět kněžím.

Nechť každému kraji povstane pravý pater!

Nové výlety Pražanů

△ [1868]

Kolem elegického Vyšehradu a ještě zadumanějšího Slíchova, kolem strmých vápenců bránických a údolí chuchelského, kolem historických Modřan, slavné Zbraslavi a romantické Závisti, malebnými výšinami Vran, Trnovy, Davle a kolem rozkošného ústí zlatopískové Sázavy přicházíme proti vodě po čtyrech hodinách co nejrozmanitější a nejpříjemnější plavby do zelených Stěchovic. Poobědvali

jsme již na parní lodi nebo odbudem důležitý ten „návyk“ velmi dobře a zároveň velmi lacině v některém ze stěchovic-kých hostinců a již nakládá najatý průvodce naše plédy a svrchníky, aby nás vedl dosti příkrou, ale také dosti příjemnou lesnatou cestou k Svatému Janu pod Slapami. Cesta trvá něco přes hodinu, máme ale na ni skoro tři hodiny čas a zatáboříme si hodinku v některé lesní mýtině. Někdo ze společnosti má snad košíček se studeným jídlem a zteplelým vínem s sebou a stane se s zásobami svými vítaným středem společnosti, neboť dopolední čtyry hodiny strávené na palubě — vždyť je známo, že „slaný vzduch“ tráví! Pak to jde čtvrt hodinku údolím plným skalních rozvalin, stinných olšin a brčálových kapradin dolů k levému břehu Vltavy. Jsme v novém světě! Vpravo táhlé údolí vltavské se strmými zelenými břehy, vlevo pokračování Vltavy, ale ne řeka víc, nýbrž pěnivá, vařící se jezero, vysoké bílé vlny, šlehající sebou jako delfíni, běží proti proudu, jako by se odrážely od těch nebetyčných blízkých skal, které řeku pevně zde uzamykati se zdají. Zde sobě příroda česká zahrála na poetu romantika a uchvácen divokou krásou velebné básně její sklesneš v drn, abys rozohněným zrakem vsál v ducha obraz, jehož nikdy nezapomeneš.

Avšak toť teprv první verš té české básně „Svatojanské proudy“, přijdou verše další a ještě krásnější, ba slohy přemáhajícího dojmu!

Na břehu čeká již lodice s kormidelníkem a dvěma veslaři. Po pravém břehu byli koněm lodici tříhodinnou jízdou vytáhli, pak koně i lodici přeplavili na břeh levý, koně již poslali lesnatým vrchem domů a lodici zatím na břehu „zahejnili“. Nyní ji připravují k jízdě a kladou prkna přespříč boků co sedátka. Mezitím upozorňuje nás průvodčí na sochu svatého Jana, stojící pod skalou, a na blížící se vor, jehož „vrátný“ již zdaleka před sochou smeká, aby šťastně přešel přes osudná skaliska. Vor již vnikl do „proudů“ prvních a letí jako šíp pěnou dál. My již také sedáme. Kormidelník, ač byl s úsměvem díval se na poklonu „vrátného“, pošoupne čepici sám také a řekne „Nu spánembohem!“

Několik rázů veslařských, loď se skloní a tančí po divokých vlnách. Můžem se bezpečně oddat plavbě, neboť plavci naši zde znají každé písečné zrnko na dně a ty vlny byly jejich kolébkou a jsou jejich nejdůvěrnějšími známými. Ale zrak náš neví, kam by se dřív zadíval, co by dříve vpil. Divoké skály nad námi, divoké vlny pod námi, obraz celistvý, uchvacující. Ty skály mají tvary co nejmalebnější a mladá zeleň a podivně jako stařec trpaslík vypadající stromy zdobí jich vrchole a koření se v jich slujích, visí nad jich rozsedlinami a jeskyněmi. A ty vlny mocné a divoké, se sněhobílými hřebeny a barvou čistého topasu skotačí jako kočky v náhlých, neočekávaných skocích kolem; chceš si zahrát s blížící se nevinnou vlnkou a ochladit v ní ruku svou, ale náhle vyrazí vlna druhá a ochladí ti i rameno čistým mokem svým. A když vesla do vln se ponoří a zase se vznesou, jako žhavé jiskry letí kapky od nich.

„Jedte po peřejích,“ zaprosíme plavce. Kormidelník se usměje, kolem nás to zavíří a zatančí, bůhví odkud se vzdmu-la, vyskočí vlna velká jako mocný balván po boku lodice, hřeben její kloní se k nám, cítíme drobný stříkot ve tváři, dámy se zajektají, ale loď se jen zahoupala, vlna zmizela, postříkavši nám trochu plédy a na lodi panuje všeobecná veselost. „Drž se jen pořád živé vody,“ káže starý veslář kormidelníkovi, vida, že nám to způsobuje radost, a jme se povídat a vykládat jmena skal, strmících buď nad vodou, buď v ní pohroužených. Divně to musí vypadat zde na tvrdém lůně Vltavy!

Z „hořejších Slap“ jsme „spadli“ na „Slapy dolejší“ a odtud na „Křemel“. A „padáme“ dál přes neviditelného „Vlka“ na proudy „Medvědic“, odrážíme se od „Strejc-kého“, houpáme se „na Železné“ a spatřujem „Bednáře“. Má své jméno od toho, že už přemnohý vor a mnohou loď „zabil“; s ním musí být plavec dobře znám, sic „hodí mu to peřej“ a loď je „zabita“. Blízko něho je Peksova strouha, mající jméno od skrytého tam kdesi nahoře Peksova mlýnu. Nebožtík starý mlynář Peks byl člověk podivín, rád přeno-coval tamhle v té tmavé jeskyni a maloval vápnem na skalní

tabule rozličné figury; tamhleta bílá panna je také od něho, je sice malována trochu rozčápnutým štětcem, ale lpí pevně.

Obzor otvírá a zavírá se co okamžik před námi i za námi, jako by šlo skalní jezero za jezerem, a každé je obklopeno nebetyčnými hradbami. Jezero za jezerem, obraz za obrazem, každý celistvý, divoce romantický, nová, nově uchvacující sloha. Blížíme se zase proudům novým a doháníme vor, jež jsme byli spatřili nad proudy prvními. Musíme jej předhonit, abychom tanec svůj zřídili si dle své chuti, a kormidelník velí, aby se veslaři drželi „vejpůl střídy“ voru. Již jsme u voru, plavci pozdravují, zemdlené hokyně, vařící sobě uprostřed voru bramborový oběd, kývají hlavou, kohout s několika slepicemi zde sedícími marně se namáhá, aby roztáhl svázaná svá křídla. A již jsme je také předjeli a vhoupli se do „Roháčů“. A pod nimi zase voda rozpěněná, jsou tu „Strhané“; jsou sice vystříleny, avšak „voda rabí přes kámen“ a prozrazuje zbytky jich. Objeli jsme „Bílou skálu“ a veslujem k „Mařence“, boubelaté a kulaté, jak se na českou „Lurlej“ sluší. Teď je „Mařenka“ smutná, neboť její „Kubíček“, který stál dál dole, není více. Byl velmi zlý na každého plavce, který přicházel shora od Mařenky, a musili střelným prachem učinit jeho statisíceletému životu konec. Zde už skončili i jiní život svůj, před několika lety také dva bratři. Chtěli vybrat vejry, „zahejnili“ si provaz kolem keře, keř se vymknul s kořeny a oba bratři spadli do hlubiny. Divoké skály mají sílu divokých obyvatelů; při plavbě denní spatříš obrovská káňata, sedící co malebná stafáže na skalách, a za noci rozhykají a rozbědují se skály skuhrotem sov a výrů a štěkotem i vytím lišek. Tu pak kvete obrazotvornost lidu, a chceš-li, baladisto český, vypráví ti plavec o vodnicích a vodních žínkách, o plavci, na kterého „to“ žalostně volalo a pak se mu vysmálo, a o rybáři, jehož „to“ při nočním lovu kaprů tahalo z lodi a jen pustilo, když vykřikl „Ježíš Maria!“. Vypravují napolo skepticky, napolo ale opravdově.

Již jsme přešli přes „Žižkův brod“, kde husitské voje prý

přebředly, a skutečně podnes se zbraně husitské nalezají, a dostali jsme se do proudů „Vosin“. Odtud nás přijaly proudy „U Chaloupky“, pak „V Kletecku“, pak „Hořejší lín“ a „Hořejší buk“. Pod ním vidíme skalisko, kde byla kdys puchýrna na zlato. Pak přijdou podvodní „Korotve“, pak „Velká“ a „Malá pec“, „Dolení buk“, jsme již „v Dušni“, smějem se obrovskému „Oslu“ a letíme kolem „Sovíka“ a „Kosy“.

Břehy se rozstupují, obzor oudolí se dělí, hory jsou pravidelnější a hustou zelení porostlé a brčálový odlesk jich zrcadlí se ve vodě klidné a tiché, proudící se mírně a svítící se jako jasné víno. Nové to obrazy, klidnější, ale rovněž velké a dojemné. Co pravý umělec ukončila příroda svou fantastickou báseň slohami snivě harmonickými, zůstavila v nitru našem soulad, slastný poklid.

Kolik je Pražanů, kteří sobě popřáli již dojmů básně té?

O letních výletech

△ [1870]

Těch lidí už není příliš mnoho, kteří neviděli po celý život svůj jiného obzoru, než jaký se kroužil kolem kolébky jich, ale u nás je jich přece ještě dost. Většinou nejsou přec „glabrae adscripti“, aspoň jednou za čas, aspoň jeden týden v celém životě mohli by si zajít „do světa“, ale nepohnou sebou. Ne povinnost a nemožnost, zvyk jich celodenního života je poutá. Podívejme se na tak mnohého „usedlého“ měšťana zde. S okem zvědavostí planoucím, s tváří nanejvýš napnutou poslouchá, když se vypravuje o neznámých mu krajích a cizině, dobře tuší, že ti lidé jinde a obyčeje cizí mnoho by ho poučili i jemu prospěli, — avšak nemohl by večer o sedmé hodině jít do hospody, v poledne o čtvrt na jednu zasednout k polívce a ráno zrovna do půl sedmé vyspávat. Tajná bázeň jím trochu jako zimnice lomcuje, bůhví co všechno že by se mohlo v jeho nepřítomnosti doma stát. I peněžitých výdajů se bojí, ač má peněz dost a cesta by ho ani o dvacet percent víc nestála než výdaj

jeho obyčejný. Pedantství je vůbec strašná věc, vzhledem k cestování ale přímo úmorem.

Právě nám nastávají měsíce, kdy je nejpříhodněji k cestě. Přivandrovalo k nám modré nebe, vlašný vzduch, květ a zpěv, pudí nás to tam, odkudže ty skvosty přišly a kde musí být blaženo. Kdybych dvaceti lidmi pohnul, aby vhodné doby použili, jiných sto posud nezvyklých zvykalo by po nich. Vždyť není ani třeba velké nákladné cesty, cestička také již mnoho spraví, ano i „výlet“. V naší době jsou dopravné prostředky bohaty, cestování je nepoměrně lacinější. Za padesát zlatých obdržíš železniční lístek celý měsíc platící, a pro túry rozličné. A s přídavkem dalších dvou stovek na život hostinský vidíš za tu dobu na příklad Vídeň, Semmering, Hradec Štýrský, Lublaň, při časově vhodném podniku (k svatodušním svátkům) *Pustojenskou jeskyni*, Cirknické jezero, *moře*, Miramar, Terst, Kopar, třeba i Rjeku, *Benátky*, Veronu, Milán, Tyrolsko a Mnichov. Při jiných túrách zase třeba celé jižní Německo, dále Rýn, zkrátka vždy tolik, že z toho možno trávit po celé živobytí. Kdo nechce věnovat celý měsíc, týdnem v Mnichově, Drážďanech neb Vídni stráveným také již nabude pojmu o „cizině“ a začne se učit plodně porovnávat.

Avšak větší ještě prospěch má, kdo dobu tak krátkou věnuje poznání vlastní domoviny. Za měsíc sezná severozápadní lázně české, Mariánské, karlovarské, teplické, i s celým jich zajímavým lázeňským životem. Za čtrnáct dní může seznat Sněžku, Krkonoše, pověstné Abrbašské skály i učinit výlet do Slezska; za tuže dobu sezná celou naši Šumavu. Necelý týden stačí, aby se pohodlně a volně poznalo divoce romantické vúkolí Blanska s Macechou nebo romantika Jizery, Turnov, Hrubá a Malá Skála nebo málo známé, ale překrásné údolí sázavské. Kdo se chce neb snad musí ještě víc uskrovnit, za tři dny může navštívit Říp, Roudnici, Litoměřice, za dva Pardubice s Kunětickou horou, nebo slavnou a důležitou Plzeň, nebo Kolín, Kutnou Horu se Selcem a Kaňkem, nebo i Svatý Ivan, Tetín, Karštýn, pak Mělník a Kokořín atd. Však sobě při nových ještě

drahách najde jiných ještě kombinací, stačících mu na rok, na dvě leta, ano i na dál.

A kdo ani dvou dnů nemá nazbyt, užij ihned páry, jakmile kyne alespoň jeden den prázdný, a po vozu nebo po lodi uč se poznávat alespoň nejbližší v okolí pražské. Praha nemá tak bohatého v okolí jako jiná velká města. Není nám náhodou ihned po ruce nějaký Semmering jako Vídeňákům, abychom mohli v jediném dni podniknout nejdůležitější železniční cestu, pokochat se pohledem na stavební podnik rovnající se starověkým podnikům římským, pookřát pak v štýrských krásných údolích alpským vzduchem, zelení a vínem, a zase v noci vyspat se ve svém loži. Příroda by byla poblíž Prahy zajisté dost vábna, ale historie zanedbala a zpusťovala nás i ji. „Provinciální“ město nedostávalo nových okras, ano bylo okras starých a vlastních peněz na nové i zbavováno. Chudý jen život společenský také nevábil k villegiaturám a jinému, co v okolí velkých měst dodává zvláštního oživení. Přece je toho dost, půvabného a vzácného, co výjíždku jediného dne vsutku odměňuje prospěchem. *Karštýn*, *Všenory* se svým lesnatým v okolím, *Zbraslav* a *Závist*, *Svatý Kilián* a *ústí Sázavy*, *Svatojanské proudy*, *Brandýs* a *Stará Boleslav*, *Veltrusy*, *Roztoky* a *Levý Hradec*, *Kladno*, *Hvězda* se *Šárkou* atd. jsou vesměs místa, která zajisté stojí za poznání.

A co je as lidí zde, rodilých Pražanů nebo dlouhou řadu let v Praze žijících, kteří ještě nepoznali ani nejbližšího tohoto v okolí. Vždyť je jich dost, kteří nepoznali posud ani Prahu, ano znám zde sám lidi, kteří — nebyli posud ani na *Hradčanech*, a jiné, kteří kvůli vzájemnosti zase nebyli ani na *Vyšehradě*. Přílišná rozlehlost města tím vinna není. Avšak není hanbou se doučovat a dovídat, třeba pozdě. Je tomu právě týden, co jsem potkal před křížovnickým kostelem prvního letošního „*Baedekra*“. Byl krásně červený, nový a vedl — padesátiletého muže, *rodilého Pražana*, kterého to dohnalo přec jednou na důkladné studování vlastního rodiště. „Myslil jsem si,“ pravil, „že konečně jednou přec se do toho musím dát,“ a skoro se červenal.

Jen když konečně!

Hluboce uražen jsem opustil Prahu. Ba ještě víc: s širokou, bolestnou jizvou v srdci, která se as více nezacelí. „Ó Praho — zlá, nevděčná Praho!“ zvolal jsem trpce, jako svého času otec Žižka, ale — právě jako on — odměnil jsem jí zlé jen dobrým, vsedl do drožky a jel na nádraží.

Je to ukrutné! Narodil jsem se v Praze. Všechny vychovávající pohlavky a výprasky, kterých mně štědrá ruka otcova udělovala, přijímal jsem jen a jen v lůně jejím. Přes čtyřicet let již žiju s ní a mohu mluvit s toutéž pýchou, s jakou mluvívá pan A. Ž. se ženou svou: „Bůh ví, já ti nebyl nevěren skoro nikdy!“ Přes celých těch čtyřicet let jsem očekával — co jakési právo své —, že zažiju s Prahou tedy něco zcela zvláštního, a ono — pořád nic. A najednou má Praha svoje *zemětřesení*, zrovna ve čtvrt na druhou odpoledne, a vyvede to, falešnice! tak tajně, že právě já nevím o tom praničeho, sedím v tu dobu klidně za stolem a zvím o tom teprv druhého dne, z novin! — To bolelo! — Bylo mně náhle, jako by byla milenka má tajně utekla s jiným, nebo jako by matka má se byla pojednou provdala za otčima, nebo tak nějak. — Pak jsem ale přec zase doufal. Myslil jsem si: to bylo pouhé upozornění, hlavní jux teprv přijde. A následujícího dne jsem stál o čtvrt na druhou na Střeleckém ostrově a díval se dychtivě, nezačne-li najednou Petřín oheň chrlit, nepoučí-li se svatovítská věž pojednou k zemi a není-li Kamenný most už vejpůl. A dne třetího jsem tam stál zas a tlouklo půl a tloukla hodina druhá — a myslí mou zalomcovala už zoufalá jistota, že jsem podveden, Praha že mně s tím zemětřesením bídně utekla. — Za tisíc let má Praha zemětřesení jednou jedinkrát — a já přitom obědvám a nevím ani muk! Ó — Praho! Roztřes, rozdrob se v paroxysmu náhlém, mně neukane víc slza jediná!

Abych byl zcela upřímný, řeknu, proč vlastně mne to tak ukrutně bolí. Mám přítele, který si mne nesmírně váží pro

mou „učenost“. Lichotí mně to. A pak mám zápisky a do těch jsem si teprv vloni zaznamenal ledacos z jistého vědeckého spisu o zemětřeseních v Řecku. V Řecku jsou totiž zemětřesení v ukrutném počtu právě tak jako blechy, obé je tam „národní“. Proto má také řecký lid celou řadu podrobně vyznačujících výrazů pro to otřásání. Škubající otřás jmenuje se *παλματίας*, vodorovně se vlnící *κυματοειδείς*, řvávé zvuky při tom jmenují se *μυκετίας*, hřímající *βροντοηχεῖς* atd. — to by se byl přítel koukal! Beztoho už začíná tak nějak ochabovat. Ondyno už docela vrtěl hlavou, když jsem nevěděl, čemu nás „spektrální analýze o Síriu učí“, — jako by se toho člověk denně v novinách dočet! A teď —!

Raněn v lásce i samolibosti své, sedím teď na venkově a „užívám léta“. Co upřímný Čech užívám ovšem pravého českého léta: v noci, ráno, navečer zima, ostatní čas chladno. Zcela podle krásného pravidla: „Do svatého Ducha drž se kožucha — od svatého Ducha nepuť se kožucha!“ Slunce prý vychází teď ve čtyry hodiny ráno — ale není ho vidět a také ať si nikdo nemyslí, že jsem dost hloupý a lehkověrný a že uvěřím, když se mně řekne, že pak ve dne slunce „svítí“. Někdy to chvilkou arci šlehne krajem a vypadá to pak jako „paprsek“ nad jesličkami, ale to přec není žádné „svítění“? Myslím, že Tyl svoje „zemský ráj to na pohled“ napsal v noci, při svíčce, ba přísáhám na to. Už jsem často přemýšlel o té naší krásné, rajske vlasti. Že nás praotec Čech sem do země té zavedl, lze odpustit, on jí ještě neznal, že nás ale aspoň praotec Krok hned zas z ní nevyved, je hotové historické darebáctví!

Jakých pomůcek na příklad obilí užívá, aby v Čechách dozrálo, to mně, bojím se, zůstane už povždy záhadno. Ale dovede toho přec — na vlastní ustrnulý zrak svůj viděl jsem žito už posečené a bylo *vsutku* žluté! Po stromech není v celém kraji dohromady ani košík ovoce, zmrzly, a kde visela přec nějaká zelená švestička, padá zelená dolů do drnu, uštípnutá „stříhačem“, jak my venkované zde jistému škodnému červíku říkáme. Jak ten červík vypadá, nevím, nebyl mně ještě osobně představen a také nechci vzít hostii na

to, že se jmenuje zrovna „stříhač“, možno také, že se mu říká „píchač“, „škubáč“, „krejčí“ nebo třeba „František Rambousek“ a že jsem se přeslechl. Kytíček je málo, a které jsou, ty jsou nepříjemně mokry. V hlubokém přemýšlení stál jsem dnes před několika ouly včel. Že v těch oulech včely skutečně byly, viděl jsem, vykukovaly leckde trochu ven a čuměly na srčící déšť — ale co tu vlastně chtějí, co? Konečně jsem si vypočítal, že zde užívají as jen „villegiatury a potřebnou potravu že si přivezly s sebou“ z Prahy od Tří korun, kde prý je jedině, „k dostání pravý český med“. — Ale — nová záhada! — Odkud ho berou U tří korun?

Úroda bude vzdor všemu letos celkem přece tak bohata, že zbožný venkovan bude alespoň v neděli mít svou „skleněnou polívku“. My venkované říkáme totiž polívce, když je jen z vody a bramborů a z ničeho víc, „skleněná“; když se zapraží ještě trochu mouky do ní, čehož sobě smí arci dovolit jen kuchařka největších českých statkářů, říkáme už „kaldounová“. Merčíte na mně studie „k novému žánru vesnických povídek“? Přiznám se, konám je. Především ovšem třeba studovat „lid“. Včera jsem studoval prozatím kluka, který škubal v bramborech trávu.

„Vzal bys ode mne krejcar?“ povídám, abych studoval na něm zištnost, rychlost rozhodnutí, určitou stylisaci, ostrost úsudku a ještě několik jiných vlastností.

„Vzal,“ prál on.

„A jakpak — vzal bys dva?“

„Vzal.“ — Cítil jsem, že bych při té licitaci mohl přijít zkrátka, a proto jsem dal teď rozmluvě naší s vrozenou mně diplomatickou prohnáním náhle zcela jiný obrat.

„Máte doma kozu? Je hezká?“ pravím, abych zas zároveň studoval na něm statistickou jeho obeznanost, přírodopisné vědomosti a estetický úsudek.

„Já bych vzal také tři krejcarey,“ odpovídá kluk na kozatou otázku mou. Ejhle — přirozená čipernost, lehce spojující vtip, kormidelní obratnost, aritmetické vědomosti, zdravé sobectví, smělá podnikavost atd.! Musím si toho kluka

pamatovat. Ale jak? Kluci zde jsou si tak podobni, stejně opálená tvář, stejně plamenné oko. Také velmi ztěžuje rozeznání jich národní stejnokroj (kalhoty s dírami a záplattami). —

Včera k večeru vyskočilo si slunko trochu z mraků. Honem jsem vyletěl na blízký vršek, „rychle jako pták“ (vršek je as dvacet sáhů vysoký a škrabal jsem se nahoru dobrou čtvrt hodiny). Chtěl jsem vidět západ slunce, což prý je dle všech cestopisů věc náramně pěkná. — Vskutku — krajina rozkošná, ano krásná! Luhy a háje bohatého Polabí, za ním modravé hory v rozložené a nekonečné čáře — Sedlo a Košťál, Zaječí vrch a Radobýl — tam zas v protějším úhlu světa Houska a Bezděz. — A za mnou Říp! — Mohu nebožtíka vyšehradského probošta Štulce ubezpečit, že posud platí o Řípu, co napsal o něm on, že totiž „Říp zde klidně stojí“. Patrně byl nebožtík „navykl na samé skákající vrchy“ a Říp ho překvapil.

Pomalou se slunce níží k Zaječímu. Dole ve vsi spustil koncert. Napřed zamečela koza do „c“ — počkejme — a-a-a — ano do „c“. A teď to jde. Děti hulákají, jako by volaly pořád „sláva!“, slepice kdákají, kačky kváčou jako žáby, psi hafají zcela krátce („šnypr“ se tomu říká na kulečníku), skopci táhle mečí — do kterého tónu as mečí? — Teď jeden o kvartu níž — teď druhý v oktávě — věru, ani bych si byl nepomyslel, že pro hudebně nevzdělaného tak náramně těžko určit tón, ve kterém skopec mečí!

Teď slunce sklouzlo za horu. No — hezké to bylo — ne sice zrovna k zbláznění se, ale hezké!

Vtom jsem vyskočil. Celé tělo páli, žhavými kleštičkami trhal mně někdo kůži s těla. — Mraveniště — rukávy, spodky samý mravenec! Stíral jsem ty černé bandity dlaní se sebe, mocně, nelítostně jako Sindbádův obr. Nemohu ten hemživý nárůdek ani cítit, jsou pořád, pořád činni — k politice nečinnosti nechtějí se znát za žádnou cenu, staročeské časopisy mohou psát krásných úvodních článků co chtějí, oni si vedou pořád svou! Spustil jsem na ně řeč. „Vy

branže,“ povídám, „nevíte, že jste vlastizrádci, když pořád pracujete? Že jste zaprodáni vládě? Že sijete v národě rozkol? Že — že —“ Nevím, psal-li některý mravenčí stenograf mou řeč, ale byla pěkná, tuze pěkná.

II

Já se teď jen směju svatému Augustinu. Volá: „Kéž vám mohu popsat život nebešťanů!“ Jakpak jen může takový nebešťan žít jinak než následovně! Řekněm, že v osm hodin ráno vstane — může vstávat arci také o půl deváté a nikdo mu ani nešpetne —, tolik je jisto, že hned nato se výtečně nasnídá. Poté sestoupí z terasové verandy dolů do rajské zahrady, nacpe si nejpravějším tureckým čibuk, chodí sem tam, kouří a nemyslí pranic, čímž se pravé dokonalosti přiblíží nejlíp. Hluk světa zalehá k němu jen tak, jako by husy štěbetaly v kalužině za zahradní zdí, a točí-li se svět vskutku ještě, o tom zví nebešťan, teprv když se zahradou rozlehne stříbrojasný mezzosoprán: „Pane N., oběd! Papat!“, načež tedy nebešťan blahosklonně jde a papá. Co dělá po celé odpůldne, o tom, kdybys nebešťanem o zem praštil, k večeru neví již ani muku — nejspíš že pokračuje v své práci dopolední. A v odměnu za celodenní namáhání své dostane pak dobrou večeři, a když je půl desáté, dopije si nebešťan poslední doušek „roudnického“ — rozuměj piva —, přeje šťastnou dobrou noc, a než ponocný odtroubí desátou, je nebešťan v „o“-limbu. Vtip! Andělsky šťastný úsměv na tváři — sny? — nač to? Ty by namáhaly.

Ten ponocný se mne ale zpočátku nasoužil! Naslouchal jsem dřevěně roztřepeným zvukům jeho nástroje a nemohl jsem živou mocí rozeznat, je-li to šalmaj nebo vydoutnalý strom nebo cos podobně pěkného. Konečně se dal pohnout pan ponocný a přinesl mně svůj nástroj na ohledy. Dutý roh, ohromný, z nějakého předpotopního megatheria — já vlastně nevím, mělo-li megatherium rohy —, takový roh, z jakého buršáci pijí, a na širokém konci plechová násadka.

Tedy na dřevo, nástroj, ty dřevěné tóny vyluzuje umělec. „Ukrutně to namáhá,“ poučoval, „člověk až zčerná, když má troubit dvanáct.“ Přemýšlel jsem o tom zčernání přes půldruhé hodiny — jak jen může ten člověk o půlnoci vidět, že zčernal? — ale nedomyslel jsem se ničeho a nechal jsem toho.

Nechal jsem zde vůbec všeho přemýšlení. Zmocnila se mne líná ochota nestarat se na světě o nic. Když za podvečerního ticha z dálky as půl míle zalehá sem hučení železničního vlaku, kroutím povážlivě hlavou, co as ti lidé tam venku ve světě ze svého stálého šukání vlastně mají. Ale nebojte se, že z mého vesnického klidu vzrostou snad nějaká bukolika, eklogy a idyly, vesnické povídky, místní pověsti, popisy přírodní atp. Žádné strachy! Nevěděl bych jak do toho. Zpočátku jsem měl sice nejlepší vůli „studovat lid“. Ale vzpomněl jsem si, že i sám Kristus Pán dal pohoršení, když se bavil s „celníky a hříšníky“, a poněvadž nevím, kde zde celníci a hříšníci *nejsou*, vyhýbám se raděj všemu pohoršení tomu, sedím doma a „papám“. Mimo to, ti lidé hemží se teď všude po polích jako mravenci — říkají tomu v krajině zdejší „žně“ a snad by ani nebyli k tomu rozpoloženi, aby mně vypravovali „vesnické povídky“. Také je arci možno, že je zde vůkol předmětů k idylickému vylíčení nesmírná síla, ale neznám jich. Snad jsou tu leckde překrásné ozvěny, ale já jich posud „neviděl“. Snad někde zde sedávají pod vrbou čistě umyté pasačky, na hlavě bílý širák s čerstvým jasmínem, v rukou dvanáctiklapkovou flétnu, v košíčku vedle bílý chléb a medovou plást a džbánček se smetanou, ale já jich „neslyšel“. Snad jsou tu i místa, k nimž se pojí zajímavé pověsti, ale já jich posud „necítil“. Jen jednu pověst jsem slyšel, o jakés „Vlčí jámě“. Ale nešel jsem se na ni podívat. Myslím si, kdyby ta jáma za něco stála, byl by ji už dávno nějaký cestující Angličan vykopal a vzal s sebou. A docela — studovat přírodu! Jakpak se to dělá? Příroda, pokud jsem si nechal sloužit, skládá se z mineralogie, botaniky a zoologie, to jsou ale samé nesmírně těžké věci. Nejsm nedouk na příklad v mineralogii, je

pravda; když, dejme tomu, slunce o polednách jasně svítí, rozeznám Říp od Milešovky s jistotou přímo překvapující. Z botaniky znám alespoň desatero rostlin, které se pěstují za oknem, a mimo to ještě některé květinčky divoké, na příklad topol, fialku, kopřivu, jitrocel a veroniku. Když najdu veroniku někde v zahradě, řeknu zcela určitě: to je veronika *zahradní* — *veronica hortensis*, říkáme my botanikové — a právě tak poznám ihned na louce veroniku *luční* a v lese veroniku *lesní* (*pratensis*, *silvestris*). Ale to je to, že člověk musí při těch přírodovědeckých studiích po přírodě chodit a to namáhá a je i jinak nepříjemno. Když tak jdu polem, vyfrčí najednou koroptve a já se leknu a musím si odplivnout. A když jdu lesem, běží mně najednou přes cestu lecjaké divné zvíře a naprosto marně ohlížím se po stromech, je-li zde někde přibit jídelní lístek, a zvím-li tedy, co to vlastně běželo, špikovaný zajíc anebo hovězí guláš nebo fricandeau. Nijak přehledně není sestavena ta zdejší příroda! Nejvíc mne ještě baví entomologie. Odháním vosy, mažu škvory, plácám mušky, foukám kouř na komáry, počítám sluníčka a přemýšlím, proč as je tak nesčetných druhů hmyzu na světě, ale, přiznám se, ještě jsem na to nepřišel. Jediná „práce“, v které si zde přece libuju, je: sednout si pod pěkně skloněnou lisku na drnové sedátko a usnout. Nebo si vzít tam některý z cestopisů amerického humoristy Marka Twaina a číst. Rozkošný humorista! Tak nestydatě upřímný ve svém úsudku! A vtip jde na vtip u toho chlapa — kachny na kaluži za zahradní zdí ani nestačí mu křídly tleskat. Mark Twain by měl z těch inteligentních kachen radost. Jen jedno místo v jeho cestopise mne mrzí, je nebezpečné. Vypravuje totiž o Neapoli, že tam gáže jsou vesměs malé. „Sazeči dostávají měsíčně půl sedma dolaru a znám jistého sazeče, který je *metteur en pages* a dostává měsíčně třináct.“ Uslyší-li to pražští páni sazeči, udělají ihned strike, a jací už jsou, nezačnou dříve zas pracovat, dokud se jim platy nezmenší alespoň o polovic.

Jak vidíte, žiju život klidňoučkový — a je mně nesmírně blaze při tom. Naučil jsem se něčemu od jistého praž-

ského holiče. Ten, když už je břitva unavena, když mu už „nebere“, položí ji stranou a dopřeje jí čtrnáctidenní odpočinek. Břitva se tím vzpamatuje a řeže pak zas. Považuji sama sebe za takovou břitvu a čekám klidně pod lis-kou, až ucítím, že zase řežu.

Jen jediný den posud vybočil z oblíbeného klidu. Byl to den děsný, mravně zachmúřený, plný černých záměrů a hrůzných vražd. Jeden z nás nebešťanů pozoroval totiž pilně ouly nalezající se v zahradě a náhle přišel s ohromující zprávou, že v jednom se usídlil pod stříškou roj sršní a v druhém že dole jsou „motolice“. Sršeň je vám ukrutné zvíře. Je to tak asi tygr mezi hmyzem. Napřed má klešťová kousadla jako kly. Pak má paličatou hlavu jako bývol, pak úzké boky jako pruský lajtnant a pak tělo s žihadlem. Zcela tak velký jako bengálský tygr arci není, ale také není toho třeba, považme si, že by bengálský tygr lítal! Třikrát tak velká jako obyčejná vosa je sršeň přec, a když ti rozzloben obletuje uši, hučí to jako vodopád, arci jako trochu malý vodopád. Tělo má sršeň žluté s černými pruhy, právě zas jako tygr, ale ty černé pruhy mají podobu půlměsíce a to nás v nynějším okamžiku, dopálené na nevěřícího Turka, rozhořčovalo strašně. K tomu ty krvavé povídky o ní! Že prý je masožravá! Že prý, až nenajde potravu více venku, sežere včelám nejdříve med a pak prý sežere včely samy. Že prý — hotový bašibozuk, ba víc! Čerkes! — čeká před oulem a se kouká! Jakmile přilétá včela obtěžkaná medem, chytne ji, sedne si s ní na nejbližší větev, roztrhne ji vejpůl, vycucne z ní med, hodí tělo dolů a pak prý se zase kouká! Roztrhne druhou, třetí, dvacátou! Byl jsem rozechvěn. Kdybych byl slyšel, že sršeň unáší děti, nebo že jednou jedna vzala děvečku i s putnou na nejbližší větev a tam ji vycucla, byl bych věřil již všemu. Jak hrůzná zvířata musí být teprv ty „motolice“, neboť, ó hrůza! o těch nevypravoval nikdo pranic! Nemám sice žádných dětí, je pravda, nemám jich ani jediné „sousto“, jak se říká, a nemusil jsem se tedy o žádné bát; ale vjela do mne z těch povídek vzteklost, chytil jsem babiččinu plácačku na mouchy, letěl k oulům a mazal do obletujících

sršní tak dlouho, až se dvě mrtvoly válely jako klády v drnu — raněných jsem ani nepočítal. Mohu se tou hrdinností směle chlubit, neboť jsem dost poctivý, abych se přiznal, že když jsme navečer chtěli sršně zamazat hlínou a ony se na nás vyrojily, utíkal jsem a skákal přes angrešt právě tak jako všichni ostatní nebešťané.

Následujícího dne byla ale akce vlastní a to byl ten den nade vše popsání hrůzný! Přišel vynikající včelař, který umí udělat nejen sršním, nýbrž i „motolicím“. (Ty „motolice“, jak vidno, pletly mně ještě více hlavu; byla v tom jakás pro-rocká divinace — *blamovaly* mne později, ta okřídlená, poprášená holota! Když totiž později došel řad na druhý oul, musili jsme vzít na hlavu kukle. A já pořád myslil, že mám tu kukli na hlavě proti motolicím, a měl jsem ji prý vlastně proti včelám, neboť motolice jsou jen malé šedivé mûry bez žahadla — vyznej se, člověče, mezi tou litou zvěří! Uhni se pak posměchu! Ani mezi nebešťany mu neujdeš.) Sebrali jsme tedy všeliké ukrutné náčiní, děsné, na celou píď vysoké železné stroje, žhavé uhlí, smrdutou síru; navrtali jsme děr do střechy a nafoukali tam otravných plynů. Podobá se, že zmíněný vynikající včelař spatřil přitom ve mně rozhodný talent, neboť mně svěřil jakés řešato, abych je držel oběma rukama; také jsem se osvědčil a držel jsem řešato as hodinu, tedy as o tři čtvrtě hodiny dýl, než bylo potřebí. Konečně shozena celá střecha, udupáno veškeré opitomělé sršánstvo a odříznuto architektonicky věru překvapující hnízdo i s vajíčky, červy, pupami a jako sprostá hokynářka hubující královnou.

Střechu jsme zas nasadili a všechny šklebiny zamazali. Pak přilétalo ještě množství sršní, nemohly ale už dovnitř, oblétały, hledaly a bzučely, že to znělo jako teskný pláč. Teď mně jich bylo zase náhle líto. — Čert ví, co je to s tím mým citem! Náhle se rozvlní a hned je přes břehy. — Musím si jej dát jednou vybagrovat. —

III

A je a je neděle zcela jiným dnem, než jsou dny ostatní! Ba já tvrdím, že je to rozhodně *jediný* den, který venkovu a přírodě sluší. Nežertuju! Slyšel mne už vůbec někdo někdy žertovat? Neslyšel, a to za prajednoduchou příčinou: jsem, skromně řečeno, tak něco jako vtělený rozum — „a slyšel už někdy někdo vtělený rozum zažertovat?“ ptá se lord Chesterfield.

Ale trochu komiky je v té venkovské neděli přec! Na příklad už to je dosti komické, jak se celá příroda na tu neděli připravuje a jak se těm přípravám od nás lidí učí. Sotvaže náš pan zahradník v sobotu odpůldne vezme hrábě do ruky a začne pískové pěšinky mezi záhony česat, že vypadají zakrátko jako nejpěkněji ulízaný kupecký mládenec, vezme příroda ihned také některý z větříků svých a rejdí jím po vozovkách a pěšinkách jako blázen — arci trochu neobratně to dělá chudák! Prach lítá až na střechy a cestičky vypadají pořád jen jako umouněný ševcovský učedník. A sotvaže naše Boženka a naše Marjánka chytanou se pak škopku, aby oplákly a udrhly celý dům, nabeře příroda ihned také plné nebe vody a jme se oplakovat straň i pláň, strom i keř s takou pílí, jako by pracovala od kusu.

Zato pak ta krása nedělní všude kolem! Celá krajina vypadá jako ostrov míru. Slunce vychází jako růže a vzalo na sebe skvostný zlatý čepeček a pod čepečkem zlatem posypaný šlojíř, a nežli se nadáš, je vše kolem samé, samé zlato, jakoby obaleno bohatou, skvoucí se vlečkou. Vzdálené vrchy vypadají skoro tak svátečně jako dnes náš pan zahradník, mají na sobě bílé prací spodky, vykartáčovanou kazajku a kouří si spokojeně z leskle vycíděné dýmky. Kde jaký strom, cvrliká a povídá sobě na něm dětinské ptactvo. Celá země vypadá tak touhy-, tak něhyplně, a já věru za to nemohu, že mne dojímá zrovna jako stará panna — tak plna lásky je, tak ochotna k milování, a ona nemůže za to, nepřijdeš-li, člověče, ona by dovedla milovat nejen zrovna tebe, nýbrž i sto jiných.

V domě je veselý nedělní šuk a všude plno kuchyňské vůně — spokojenost a pikantní omáčka na ní. Jizby se lesknou čistotou a na každém stole usmívá se čerstvě sestavená kytice. A venku ve vsi je ticho. Nikde hlasité skřípání vlekoucích se pluhů a šumné kolísání vysoce naložených žebřin. Pasák dnes ani nezatroubil a já ho poslouchávám přec tak rád, on troubí s tak upřímnou falší, že se mu vyrovnám leda já, když někdy zpívám s citem. Dnes je všechna němá tvář zavřena v stájích svých, jen husy vyhnali v mohutném houfu ven do polí, a kýhot, vycházející z jich pohanských, nevěřících hrdel, byl jediným všedním rámostem dnešním. Ozvou-li se někde lidské hlasy, není unavenosti v nich, znějí volně, sebevědomě, čistě. To dělá ten nedělní kabát; je lepší a dodává sebevědomí. „Pěkné šaty mně vždy dodávají vnitřního poklidu, jakého mně ani žádné náboženství poskytnouti nemůže,“ pravila prý kdysi jistá dáma. Nechci se o té dámě hádat, chci ochotně připustit, že rozuměla dobrému aksamitu mnohem líp než na příklad špatné mravouce pátera Škampy, chvalně známého růženečkáře a o duševní blaho pražských děveček nejzasloužilejšího muže. — Náhle se vzduch rozvlnil. Kostelní zvonky zacinkaly a rozzvučely se v příjemných tercích. Zacinkaly, oddechly si a cinkají znovu — nutí váhající lidstvo, mluví mu do duše. Nu — já tam přece nepůjdu. Kostelík je prý sice zasvěcen svatému Václavu, ale je prý chudý, chudičký, a přiznám se, že chodím jen do těch kostelů rád, kde stojí několikacentové sochy svatých ze samého dobrého stříbra, — člověk si při tom pohledu na ně alespoň něco myslí. Odpusť mně, svatý Václave, milý krajaně můj, ale kdybys měl velkou stříbrnou truhlu a kolem ní tučné stříbrné anděly jako svatý Jan Nepomucký a já právo — ale nechme toho!

Já půjdu raděj ven, podívat se trochu zblízka na nedělní přírodu a lid. Trochu ubíjet čas — beztoho, co je do něho, do času, může to mít vůbec nějakou cenu, co lidé tak ochotně „ubíjejí“, „utrácejí“ atd.? — Ale do polí se nechce, je tam dnes příliš ticho, prázdno. Sedněm si hned

na mez za vsí, bez naděje sice, že tu poletí kolem nás něco zvláštního, ale také beze strachu, že nás rozzlobí nějaká mizerná městská frizúra.

Tak, už sedíme, komedie může začít! — A už také začíná.

Cestou se landají dva kluci. Opálení jako hnědá kůrka samožitného chleba, nepoctivého kroku jako hravý pinčlík, s očima žhavýma jako polní myš. Kazajku nesou si přes rameno, čepice je střechou obrácena do týlu — hotový posměch slunci. Nohy jejich pohrdají sice také dnes onou pokrývkou z mrzké teletiny, kterou jsme sobě my dorostlí oblíbili nazývati botami, ale nelze popřít patrné známky, že byly dnes ráno myty. Hoši si povídají něco nesmírně důležitého a v ohnivém rozhovoru svém každou chvíli do sebe drcnou. Přišli již až k nám a odmlčeli se. „Pochválen —!“ — „Na věky!“ — Dívají se stranou na nás, teď si poskočili a už se drcají zas. Zašli do vsi.

Pauza. Konečně zase někdo. Vysoká, silná, mladá ženská. Zpod červeného šátku hrnou se havraní vlasy nesmírné houšky; v neděli ještě poslouchají, ale později v témdni, když už přervou pouta svá, musí as vypadat jako „u desíti Medus dohromady“. Nese si děťátko v náručí a kojí je cestou. Patrně ještě nepoznala německé moderní kultury našich dam a neodřikává:

*Selbst säugen soll nicht vornehm sein,
man darf kaum selbst gebären.*

Pot jí běží po tváři a po krku jako rozpuštěné máslo, ale na své děťátko shlíží s nesmírnou láskou, jako by jí ani netížilo. Copak na něm vidí? Vždyť nestojí ještě ani za řeč, je posud tak malé, jak my tu říkáme, tak „maloundrlinkaté“ — —

Zase pauza, a dlouhá. Konečně, tentokráte ze vsi ven, přichází něco. Povož to. Haraší, skřípe, je těžce naložen starými, pocuchanými cihlami, vybranými z nějaké zbořené budovy, a pohybuje se pomalu, tažen dvěma kravkami. Ty cihly mohly by as vyprávět vesnických povídek! — Není libo, ctihodné, holozubé dámy, vyprávět nám něco? — Jak

vychudle vypadají ale ty kravky! Kupodivu, kdekoli jsem viděl ve vukolních městečkách na řeznických krámech vyvěšenu hovězí půlku, byla *pokaždé* levá — copak se zdejší dobytek skládá ze dvou levých půlek? Dívám se proto na kravky, studuju je, — ale je tak těžko uhodnout, dokud jsou potaženy kůží! — Ale pán těch kravek! Ten je teprv zchudlý! Vysoký, daleko přes sáh, a hubený jako — jako — snad ale není nic jiného podobně hubeného na světě! — Darmo se namáhám, abych chlapíka porovnal s něčím. — Ještě tak nejspíš s hřebenem — hřbet, zuby — a nic víc.

As padesát kroků za vozem jdou dva muži. Snad mluví o tom vandrujícím hřebenu. „Dře se, až se udře, ani v neděli si nedá pokoje.“ — „Ušetří za půl dne nádeníka, hehe!“ — „Ten? Uslyší-li, že je cesta do pekla zdarma, půjde tam dobrovolně!“ —

Aj, tady jde náš pan hajný! „Dobré jitro, copak dělají dnes zajíci?“

„I jsou všichni dnes na podčapelské stráni! Jejich nejstarší si je tam svolal, odbývá s nimi nedělní katechismus. Vykládá jim, že je od minulého úterka všechno jinak, dle honebního zákona že musí od 1. srpna každý poctivý zajíc být připraven už na všechno. Vypravuje jim o pohodlných pekáčích a pěkném uherském špeku, ale nic platno — tam je pláče a nářku — —“

Nebohý pan hajný! On žertuje! On neví, že učí Mohamed, kdo ve vezdejším životě oddává se šprýmům a žertům, tomu, až bude den soudní, že se brány nebes zavrou zrovna před nosem. Bude mně ho upřímně líto, našeho pana hajného, že asi najisto nebude smít vejít mezi nás vyvolené, — ale už není pomoci — chudák!

V Rezku

I

△ V Rezku 26. července [1877]

Jen okamžik, až zabiju zde toho škvora, — tak! Je to dnes už padesátý čtvrtý.

A teď jsem tedy ochoten. Nerad, velmi nerad ochoten, a nebyl bych ani, ale prší jako ze škopku a z lesů se kouří jako z dragounského koně, když z Brandýsa právě doběhl až na Svatováclavské náměstí, aby potlačil českou demonstraci. V tom počasí člověk nemůže ven, je upoután na židli a nezbývá než péro vzít a bavit se se svými přáteli. Ať mají přátelé také někdy nějakou radost!

Nalezám se v Rezku, třicet čtyry zeměpisné stupně východně od ostrova Ferro čili malou půlhodinku od Nového Města nad Metují. A léčím se tu „klimaticko-hydropaticky“, jak mne přítel Sladkovský ubezpečuje. To je velmi obtížné léčení a vyžaduje nemálo ducha. Hlavní předpisy jsou: velmi mnoho běhat po lesích, velmi mnoho jíst a velmi mnoho pobíjet škvorů. Zvláště to poslední je zdravé pro tělo i pro ducha, neboť nás to přivádí do bezprostředního styku s přírodou, a styk ten nás nejen sílí, nýbrž i zjemňuje a šlechtí. Nechci se chlubit, ale zdá se mi, že zdejší škvoři jeví ke mně náklonnost zcela zvláštní, přímo dojemnou. Mám jich pořád plno, ano navštěvují mne i na mládeneckém mém loži. A ukazováček pravé mé ruky pohybuje se neunavně jistým směrem kupředu a nabyl již zručnosti přímo mistrovské.

Malebným, zcela zvláštním hnízdečkem je to Nové Město nad Metují! Vypíná se na skále pitoreskně jako směle myšlená městečka vánočních jeslí, profiluje se co nejrozmanitěji svými různými, ze skaliny shlížejícími výstupky, věžmi, branami a divoce se kupícími budovami. Kolem Města se otáčí romantické, šťavnaté údolí, jímž se svěží Metuj žene. A jiná krásná údolí zarývají se kolem do hor jako temně zelené paprsky, s kadeřavými stráněmi, s kyprým

dnem. Vidím Město, jakmile vystoupím z domu, bělit se před sebou, vidím vystupovat páru jeho údolí, a vidím daleko přes ně do severních a východních končin vlasti — bílou věž josefovskou, věže kralohradecké, Sněžku. Ta naše vlast je jako loktuška našich českých babiček, rozvaž, kterýkoli v uzlíček zamotaný cíp, odevšad se na tebe usmívá několik pečlivě schovávaných dukátů. Zdejší hory mají víc měkkého půvabu než hory švýcarské, jsou pokryty bohatými lesy. Taková šťavnatým, sytě zeleným lesem pokrytá stráň vypadá, jako by byla pokryta kosmatým aksamitem, a vždycky mám chuť natáhnout ruku přes údolí a pohladit stráň po měkké srsti. Ale nejde to.

Rezek nalezá se půl hodinky od Města. Místo Rezek skládá se z budovy hostinské, kostelíčka, jediné chaloupky vedle a jedné vily nahoře na koruně hory. Budova hostinská je uprostřed lesní stráně nad rozkošným údolím, má několik hostinských pokojů a asi čtyry lázeňské kabiny — nic více. Nějakým „lázeňským“ místem tedy Rezek posud není, tím méně parádně lázeňským, ale *bude* jím. Kdo z měšťáků hledá osvěžení v romanticky krásné, zdravé lesní krajině, lepšího místa si ani nemůže přát, za dva dny je přírodou „vykoupan“ . Člověkem zavládne tu všeobecná, ničím nerušená spokojenost — musím brzo zas z Rezku pryč, sic bych tu zapomněl kousat a nemohl bych být nadál českým žurnalistou.

A živo je v Rezku vzdor číselné skrovnosti jeho. Je tu jen as 40—50 hostů, ale ti se všichni ovšem brzy znají, zábava je nenucena. Čtyřikrát za den se scházejí v restauraci a zdejší „Knobloch“ (jmenuje se pan Tomek, ten zdejší Knobloch) stará se o ně výborně — za ceny nízké zrovna až k smíchu. Doufám, že tou sociální poznámkou ceník páně Tomkův nepokazím. Pak se rozejdou v různých skupeních po lesích na krajinářské studie, každý den jinam, výběru je dost, a kdo nechce „se rozejít“ a je náhodou ženat, koupí si od přívětivé babičky uzel hub a hraje si jich krájením a sušením, nebo si koupí „úborek“ (korový kbelíček) proslavených novoměstských třešní, postaví jej před sebe a beře

přírodu mezi zuby. Ale vyšel vrchnopanský zákaz na hledání hub a babičkám je zle. Člověk musí být spravedliv a nesmí se divit. Takový uzel hub přijde, když je velký, až na šesták, je to citelné poškození panské kasy.

Ty malé výlety odtud jsou rozkošny! Stále nové a nové obrazy, pořád změna, hned divoká lesní romantika, hned vesnická idyla. Kráčíš vesele kupředu, tu kouteček, že se srdce radostí choulí, tu zas rozhled, že se prsa náhle rozšíří a zrak tvůj orlem letí. A mezi to sem tam vtroušená, rozdrobená vesnička — a veselost zmizela. Ze všech domků vyznívá zimničně rychlý klepot tkalcovských stavů, spatříš-li člověka venku, je tváře vpadlé, chorobně bledé a kalné jeho oko obrací se k tobě — nemá, zoufalá žaloba. Až dvacet krejcarů vydělá zde denně pro sebe a celou svou rodinu tkadlec pilný, ale hodně pilný. Inu proč nesedí krkonošský tkadlec někde v Rudohoří, nebo proč není alespoň Němcem! Kdyby ptactvo nezpívalo po lesích, jediná píseň se tu neozve po celý rok!

II

Ale v Rezku 3. srpna

To je totiž zcela dobře, žádná chyba! Zde se začíná skoro každá věta s „ale“. Na příklad: „Jak se jmenuje zde ta osada?“ — „Ale Krčín!“ A to je tuze pěkné a všeho pěkného se držím.

Takto — rozkoš! My z rozkoše ani nevyjdem. Prší, jen se lije, prší každý den, celý týden, celý měsíc, ukrutně pěkné počasí! Mezi to přichází tak as dvakrát denně bouřka, s překrásnými blesky a přímo výtečnými hromy. Vše je věru v nejkrásnější harmonii: nebe jako pytel, lesy jako špinavé jeptišky, země je s nebem svázána milióny dešťových provazů, tlustých jako dětská ruka, — členové rezecké kolonie jsou zamračení, mrzuti, s hlubokým žalem v tváři, s němým bolem na rtech — a mlsnému mému srdci dělá zoufalství milovaných bližních vždycky náramně dobře! Ale myslím, že se něco stane. Už hledí všichni podezřele sem tam,

jako námořníci, kteří s Jonášem byli na bouři zmítané lodi. Šeptají si něco o patrném hněvě božím — bojím se, bojím zcela doopravdy, že ještě někoho z nás co oběť hodíme do potoka! A hodíme-li někoho, bude to zajisté váš fejetonista, který tyto řádky píše se zrakem bolnou předtuchou zaroseným. Dej mu bůh království věčné, byl to hodný člověk!

Abych byl upřímným — já se svým rezeckým bližním nedivím. Hlavní účel zdejšího pobytu je chodit do lesů. Když ale se lije, nemůže se do lesů chodit naprosto. Důvodů je velmi mnoho. Za prvé prší uvnitř lesa dvakrát silněji než na mýtině. Za druhé šlehají člověka ze všech stran mokré větve, jako by byl člověk nezdárným dítětem a maminka si byla na něho napařila metlu. Za třetí klouže po rozvlhlé jílovité půdě každá noha jinam a i nejlíp vychovaný člověk přijde domů s porousanými kalhotkami, že je to až skandál. A když na chvíli přestane déšť a někam paprslek slunce šlehne, vyrojí se za čtvrté nezvedených komárů, že až vzduchem sviští, a navečer se bavíme tím, že si ukazujeme na rukou boule. Kdo jich má nejvíc, vyhrál.

Najednou přijde z Nového Města tajuplná, krásná zvěst, že prý „barometr stoupá“. — „Barometr“ — „barometr,“ zní to ze všech stran, — „zejtra bude hezky!“ Ale pánbůh se kouká dolů kosou, myslí si: „Tak? Vy na mne barometrem?“, a kdo si vyšel za rána pyšně jako lesklý kohout, vrací se navečer smutně co zmoklá slepice. Aby hrom do těch novoměstských barometrů!

Ale rozkošné, rozmanité a nadmíru vděčné jsou zdejší výlety přec! Máš na vybranou, a buďsi v krajinářské chuti třeba nejvybíravější gurmán, jsi přece překvapen, rozechvěn. Již dvouhodinné, tříhodinné, půldenní výlety jsou co nejrozmanitější. Divoce romantický Frymburk, jenž se před příchozím náhle objeví, jako když opona vzhůru vylítne před čarovnou dekorací. Nebo Zlatá Olešnice, vesnice ryze alpského rázu, rozlehlejší než celá Praha. Nebo divoké Peklo nebo historické bojiště náchodské nebo příjemné Opočno.

Celodenní výlety platí ovšem nejprv skalním rozvalinám v Zámrsku a v Teplici (Adersbach — Weckelsdorf). Dojmy tu nade vše popsání velebné. Tisícileté revoluce roztrásaly tu výběžky šedých krkonošských hor, vířivé vody je rozmílaly, zemětřesení zpřevracelo, slunce omšelo, mráz trhal — podobně divých útvarů skalních nedomyslí se ani fantasie nejsmělejší! Věžité skály jako by se náhle byly postavily na hlavu, tisícúcentové balvany jako by co lehká bublina nesly se na vzduchu, všečen zákon tíže jako by byl překonán — hned krása plnicí hrůzou, hned humor strašidelně děsný. Věru, že rád se uchýlíš do říše bájí a věříš: ne, to nečinila příroda, to učinil obrovitý, skalolomný duch v nejrozpustilejších chvílích svých! Duchové bývají jako malé děti, a když byl syt opravdového kralování na tiché Sněžce, sestupoval Krakonoš až k úpatí říše své, k hranici říše lidské, díval se na směšné počínání lidí a vjela do něho hravost a napodobil je. Bral skály a překládal je, kde dříve nebyly, drobil je na titěrné hračky, vrýval prstem do nich cestičky, vpadlé sluje, vrážel je řadou do země patou vzhůru a stavěl si rybníčky. Naposled si hrál v koutě zámorském. Ale tu přišlo na něho, jako na děti při hraní, spaní, Krakonoš svlíkl kalhoty a pověsil je na skálu nohavicemi vzhůru — podnes tam visí —, sám usednul na skálu jinou, dal si na hlavu noční čepici, usnul a zkameněl. Vůdce vám ho za diškreci ukáže a vidíte ho chudáka zcela dobře.

Jiné celodenní výlety jdou do Kladska a do Slezska. Nejprv do lázeňského místa Chudoby (Němci vyslovují „kudówa“), pravý to Nazaret mezi lázněmi, špitální polívka, jížto ani nejmasnější polský žid nedodá tučnějšího vzhledu. Pak ženská lázeň Dušník (Reinerz), kde možno na lenosti sklepníků studovat, že ženy přec jen jsou panování neschopny. Konečně na Hejšovinu (Heuscheuer), něco přes dva tisíce stop vysokou horu. Krásná výhlídka odtud do broumovského území a do Kladska, a dost — ostatek je pruský švindl. Mrzely je české Zámrsky a Teplice a našli si Hejšovinu, trochu slují nehlubokých mezi drobty skalních balvánů. K tomu ten nechutný výklad průvodců! Vykladač

zámorský má ještě svou neuvědomělou komiku, vykladač hejšovinský mluví jako commis voyageur a má protivný „berlínský humor“. I do vtipů politických se spouští. „Což Zámorsky! My v Prusku tady máme výhlídku, v Rakousku už nemají žádnou výhlídku!“

Cesta po pruských silnicích a pruskými vesnicemi je ve mnohém ohledu poučná. Ve vesnicích stojí sloupy s plechovými tabulkami jako u nás, ale nápis zní: „Vesnice X., 2. kumpanie 1. slezského pluku.“ Právě dobrodiní pro takového hloupého, právě teprv narozeného kluka, že hned ví, ku které kumpanii patří!

Hodinka v krkonošské restauraci

△ [1877]

Jsme v hostinské síni poblíž pitoreskních zámorských a teplických skal. Četná okna by učinila místnost zcela světlou a příjemnou, kdyby venku nebylo nebe zavěšeno popelavou rouškou a chvilkový déšť nesrčel z výše. Uprostřed síně stojí dlouhý, bíle prostřený stůl s talíři, příbory a papírovými ubrousky, podél stěn jsou stolky menší, pro nečetnější společnosti. Strop je slušně malován, na stěnách skvějí se obrazy, každý s podpisem. Abend in Venedig — obraz velice zajímavý, na němž obratný umělec vykouznil zrovna naproti paláci dóžů zcela nové nábřeží, s palácem a arkádami, patrně to obohacení Benátek. Nacht in Neapel — ještě hezčí. Země černá jako ingoust, noční nebe červené jako cihla, na nebi měsíc bílý jako vápno; v popředí obrovská benátská gondole s dvěma milenci, za nimi Vesuv s dýmem, jako noční čepice s třapcem. Dále nápis za rámcem „Es wird um baldige Bezahlung höflichst ersucht“, což vypadá, jako když někdo napřáhne ruku k ráně a — vlezte pod stůl. Ne-divte se těm pouze německým nápisům. Vezmete-li jídelní lístek do ruky, jsou ceny udány na marky a stříbrné groše. Zeptáte-li se kočího, zač vás doveze tam a tam, odpoví: „Für sechs Mark.“ Zde se děje do Čech invase pruská plným proudem. A přijde-li přece nějaký Čecháček, žádosti-

vý, aby seznal krásy své vlasti, choulí se ostychem a drží hubičku jako na řetízku. Dobrý lid!

Je teprv as osm hodin zrána a místnost skoro ještě prázdná. Právě se zdvihají od vedlejšího stolku jediní posavadní hosté, kteří zde byli přenocovali. Dvě šófl Prusky, dva šófl Prusové. Jeden z obou mužských má starou torbu pod ramenem na zelené vybledlé stuze a v ruce drží deštník v ošumělém plátěném pouzdře. Podávají sklepníkovi po řadě ruce a jdou. Vtom vejde muž zarudlého obličeje; natáhne se a zívne. Za ním mladá ještě žena; zívá také. Zasednou k malému stolku, on vyndá citeru z pouzdra, ona sundá kytaru s hřebíku, drknou — a nechají toho zase být.

Ukrutný rámus venku a hned nato vehrne se as dvanáct židů, vesměs v stáří od dvaceti do třiceti. Svrchníky se flandají, torby letí do koutů; židé lítají sem tam, jako když vosy do oken drkají, příjemné brebencení naplňuje vzduch a citera s kytarou spustily nějaký kvodlibet. „Jak daleko je tam?“ — „Není možno to kratčeji spravit?“ — „Co se platí vůdci?“ — „Bifstek! Ano, s vejcem, a víno!“ — „Zač je žejdlík?“

Nový rámus venku a noví židé. Brebencení se vzmáhá jako v rozzuřeném roji, všichni jsou nesmírně, neobyčejně feš. Sklepníci roznášejí jídla, ale křik se neumenšuje. Konečně se vřava zvýší, jako by se všechno pralo; všichni chtějí najednou platit, každý se hádá se sklepníkem, kytaristka klepe mezi to dvěma talíři — teď se zdvihli, každý odevzdává svou torbu ku schování, doporučuje ji zvláštní pozornosti, bere si na ni známku, a již jsou všichni venku, jako by je šídlem pích. Ještě zdaleka zalehá sem spletený šumot jich hlasů.

A je zas ticho. Sklepník obchází stoly a přivádí je do nového pořádku. Roznáší čerstvé papírové ubrousky, haraší příbory a cvaká talíři. Od kredence zaznívá cinkání stříbrných peněz, pan hospodský, s čepičkou na hlavě, přepočítává pruské peníze. Citerista a kytaristka zívají dueto.

Šourání noh po cihelné dlažbě venku a vchází dlouhý pán, až zbytečně dlouhý. To musí být německý profesor!

Dlouhé vlasy dozadu sčísnuté z vylínalého čela, nitěmi ovinuté brejle na nose, v úplně bezvousém obličejí výraz největší škrobenosti. Za ním jeho paní — té učenost jejího manžela patrně uškodila na kráse: čelo samá klikatá vráska, nos špičatý, že by jím mohl provrtat tunel pod Švýcarskem, brada rovněž špičatá, připravená pro případ, že by nos při té práci snad přece unavil. Šaty visí na ní pěkně jako na věšáku. Jsou sestaveny se vzácnou nevkusností — Němkyně říkají, že je to „jednoduché“, „jen tak na cestu“. Domnívám se ale, že v Německu vychází zvláštní módní žurnál pro ošklivé, dávající jim vítaný návod, jak se mohou stát ještě ošklivější. Manželé usednou, mluví málo, a když mluví, jen šeptají.

A zase muž, patrně kantor. Jeden z těch německých „schulmeistrů“, kteří prý zvítězili u Sedanu. Má tři hochy s sebou — „Dreimal Imbiß! — Tak a teď si vemte, hoši, knížky ven a přečtěte si mezi snídaním dobře, co všechno uvidíte. Ať máte něco z toho!“

„Máte tu dobrou kávu? To si myslím, tady dobrá káva — ehe! Jak není dobrá, vrátím ji, rozumíte?“ zní to pochodem ode dveří a hřmotný, černě oděný pán valí se ode dveří zrovna k mému stolu. „Tady dobrá káva! — Pán je snad Rakušan?“ — „Náhodou.“ — „To nic neškodí, kávu tu máte přece špatnou.“ Sklepník přinesl kávu, pán ochutnával, hubuje, ale pije jako houba, v sklenici nezůstalo ani kapky. „Platit! — Propánaboha, tolik za tu bryndu! Spropitné vám dám až pak najednou, bydlím zde v domě, číslo sedm, víte?“ Sklepník ani neodpovídá, ta naděje mu nestojí za to. Německý kantor vodí mezitím své tři hochy kolem stěn, ukazuje jim na obrazy a zkouší je ze zeměpisu. Tamhle profesor a špičatá jeho choť mlčí učeně dál. „Ctěné panstvo, bude-li libo — teď by byl čas,“ zvěstuje pojednou ode dveří průvodce, oděný v šedivý kabát se zeleným premováním. Zdvihli se a vyšli.

Ticho. Cvakání talířů. Cinkání stříbrných peněz.

Ticho netrvá dlouho. Patrně přibyl do nedaleké stanice právě vlak, neboť venku zaznívá náhle hlomoz nejrůznějších

hlasů. Nejprv vchází pán s elegantně oděnou dámou a hezkou slečinkou. Všechny tři tváře jsou mně nějak známy, musí to být Pražané. Po těch vchází šest dam, z nichž pět je až zoufale starých. Šestá je as dvacetiletá, malá, nahoře a dole stejně a hezky široká — jako kadečka na vodu. Dámy si sedly ostychavě jen na lavici pod zrcadlo, kadečka zůstala stát. A teď celá společnost. Napřed vletěl jako šipka malý, suchoučkový mužík, za ním jako šipčičky dva drobní, suchoučcí chlápci, se zelenými plechovými pouzdry na zádech. Za těmi valí se dva mohutní, velicí židé, jeden s břichem přímo úžasným, jehož větší část zdá se že se svezla do pravé nohavice. Mužík letí štěbetavě sem tam, drcne do všech stolů, chlápci drcají za ním, konečně usedli a s nimi oba velikáni.

Ale větší část přibylých musí být ještě venku, z chodby zaznívá stále ještě spletený rámus. Teď konečně vniknul podsedlý, zavalitý pán s hochem, za ním jiný pán s paní. Sklepník se točí kolem zavalitého a tento se vyptává, co je hotového. Vtom však veběhne, vřeštíc, jako by ji na skřípec bral, vysoká paní a vrazí mezi ně. Plášť jí letí nazad, jako by se větrem dmul, nahé po rameno ruce šermují vzduchem, klobouk sedí zcela vzadu v týlu. „Co je, co je? Já chci řízky! Jsou řízky?“ zaskřípe vysokým sopránem, že to mozkiem jede jako žhavý drát. Sklepník kývá, že jsou. „A vy, pane, co vy?“ táže se soprán druhého pána. „Já třeba také řízky.“ — „A vy?“ — „Také,“ odpovídá jeho paní. — „A ty?“ ptá se madam svého hochy. — „Také.“ — „Du Esel brauchst auch'en Schnitzel! A můj muž bude jíst také řízky — tedy pětkrát!“ odhodila cípy pláště nazad, usedla a opřela nahé lokte o stůl.

Suchoučkový mužík prohlíží svým synkům plechová pouzdra a vyndává z nich punčochy. „To je vám památné,“ vykládá mezitím oběma mohutným židům, „já se jmenuju Teweles, ale nejsem ani s jediným Tewelesem spříbuzněn, co je jich po Čechách. Není to památné?“ Oba přisvědčují, že je to památné. Volání se množí ze všech stran, vřava je zas všeobecná. Vtom spustily citera s kytarou nějaký Strau-

Bův valčík. Hřmot vukolní, zdá se, že dráždí madam s nahýma loktma jako kanára, madam vřeští fortissimo. Pražská slečinka hraje prsty po stole jako po klavíru a dívá se přes rameno, obdivuje-li se jí někdo. A kadečka si poskakuje.

Za deště ve venkovském hotelu

△ [1879]

Je už téměř devět hodin a my jsme všickni ještě u snídani. Světlo je ještě tak šedivé! Bylať v noci bouřka a teď prší — jako včera, jako předevečím, jako — eh, k omrzení! Právě byl se vrátil podomek s hotelním omnibusem od nádraží — nikdo nepřišel — bodejť by přijel!

A šedivý rozmar rozestřen po společnosti. Otevrou-li se někde některá ústa, je jim do zívání, ne do řeči. Jen u dvou stolů je nějaký hovor. U jednoho mluví se o „skvrnách slunečních“, o jedenáctiletém období skvrn na slunci, o tom, že je jich letos málo a že prý proto pořád prší. Hostinský mlčky naslouchá a utírá si celou dlaní ústa, pomalu a s palcem obkročmo nosu. Před málo dny byl ještě autoritou o záležitostech zdejšího počasí, dnes už není ničím, to musí být bolestné. A ptá-li se ho vůbec někdo po něčem, je to, když „jede nejbližší vlak odtud?“

A u druhého stolu si pošeptávají „on a ona“. Včera jsme s „ním“ seděli několik hodin v saském vagónu — výlety se dějí letos jen ve vagónu pečlivě uzavřeném —, dnes už tu sedí s „ní“, pánbůhví z které strany se tu pojednou vzala! Snad novelka? Ona se někdy zapomíná a řekne mu pak „Sie“ — tedy možná — když ale i pozorovatelský talent náš je v té nepohodě už otupělý.

Vtom zařinčely sklené dveře a sklepník vrazil do jídelny. Že prý nejen přestalo pršet, nýbrž že osýchají už i kameny! Moment všeobecné nedůvěry. Nato spěch o překot, ze dveří ven. Vskutku! *Nepřší!* A kameny skutečně osýchají — hned přede dveřmi je jich šest alespoň napolo uschlých.

Jako kdyby hejno koroptví s šustem vyletělo! Všichni spěchají nahoru do pokojů, pro plédy a pro svrchníky. Ho-

stinský lítá sem tam a pravice jeho pohlazuje s zimničnou rychlostí ústa; ale jen samými konečky prstů.

Už jsou zase zde. Dvěře na silnici jsou dokořán — venku srčí liják, jaký ještě nebyl, — hustý, klidný, sebevědomý.

Ústa jsou také dokořán. Plédy se na řemenech houpají jako poškubující sebou oběšenec. Jednotlivé zaklení — něco drsných poznámek — všechny tváře jako mrak. Pomalu a těžce klesá každý zas na nějaké sedadlo. Hostinský zmizel.

Ale nové zklamání je příliš bolestné, než aby nerozpoutalo alespoň na chvílku jazyky.

„Já ti to povídala,“ konstatuje dlouhá, hubená panička. „Když jsme odjížděli, vlálo mokré prádlo na susedovic plotu tak, jako by nám dávalo sbohem. Já věděla, že bude pořád pršet.“

Ticho.

„Paní von Weger — paní von Weger,“ zazní po chvílce jiný sopránek, „nedívají se tak ven! Vždycky když se někdo z nás podíváme oknem ven, prší zas silněji.“ Paní von Weger sklesne mlčky na sesli pod oknem, ale na ostatní má meteorologická poznámka účinek zrovna opačný: pojednou se dívají všichni oknem ven. A je tam vidět něco, obrázek žánrový: „společnost v dešti“. As šest osob vrací se v divém spěchu pod bílými en-tout-cas zpět do hotelu protějšího; okamžitá úleva byla je vylákala a liják je teď za tu lehkomyšlnost tresce. Komický obraz! — honem mrštím okem po naší společnosti — samé ach! nehybné tváře, nikde ani stopa škodolibostí — to je už povážlivé znamení!

Zase ticho.

Po chvílce se rozpře mezi třemi osobami rozprava, když mouchy štípají víc, za slunečna nebo v dešti. Resultát je, že v dešti. Myslím, že kdyby namanula se otázka, když samovrahové obyčejně se vrhají z vysokých věží dolů, resultát by byl také: v dešti.

Další ticho. Někdy zašustí časopis, ale po chvílce letí už i s dřevěným držátkem pádně zase na stůl. Osmidenní pendlovky cvakají a činí ticho ještě trapnější.

„Myslím, že bude dnes pršet...“ odváží se jakýs pan profesor pojednou zcela nahlas. Nebožák — myslím, že by rád, ach tak rád honem odvolal! Nikdo se nesměje, jediný sval sebou nepohne, jen některé oko obrací se k němu, jakoby blbě, a vlastní vyzývavý úsměv jeho vypadá honem co nejkysleji a umírá těžce, ale neuprositelně.

A nové ticho. Ve vedlejších pokojích tím hlasitěji rozléhají se hlasy několika domorodců; někdy se rozkřiknou, někdy až zachechtají — což je těm! Lid nezvandrovaný, nezkušený, lid jako dítě. Ať ale jdou na cesty jako vy, ať zkoušejí za drahý peníz déšť a dlouhou chvíli jako my, ať — —

Alespoň kdyby ve společnosti naší, tak nahodile snešené, bylo několik hezkých ženských obličejů tak pro podívání! Jediný tu není! Arci, důkladní cestovatelé tvrdí, že mezi cestujícími paničkami je vždycky 95 procent rozhodně ošklivých. Vskutku, bývají mezi nimi zázračné škaredy! Podobá se, že by milující muž ošklivou ženu za cenu celého světa neopustil ani na minutu!

Pan profesor sedí teď v koutku, vytáhl tobolku a zapisuje si něco. To vnukne komusi jinému myšlénku, že „co dělat — budu psát domů psaní“! Náhle to vjede do všech, všichni se zdvihají, aby se odebrali do svých pokojů, snad budou všichni psát psaní. Novelový páreček už je dávno nahoře — ostatní se ztrácejí rychle z jizby — pojednou jsme sami.

Co dělat — pojďme taky. Hezky pomalu, líně, aby nás schody neunavily. Na schodech stojí panská. Míní, že prý „je to počasí zrovna už k zoufání“. Ani jí neodpovídáme.

Vešli jsme do svého pokoje. Nevíme co dělat, protahujeme se, sklesnem na pohovku. Zdáli zaznívá rámus, hubování — hlas hostinského — pořádá kočího někde dole v stáji. Konečně umlknul i on.

A hrobové ticho lehlo na širý hostinec. Jen někdy bouchnou dole dveře kuchyňské a zakvikne nějaký ženský hlas.

Ženský hlas je tak protivný, když člověk nevidí ženskou samu!

△ 11. července [1879]

„Vy neznáte modřín?“ ptá se můj laskavý průvodce udiveně. „Ale jděte! Vždyť ho poznáte už podle jeho letorostů a podle té krásné jeho barvy, podívejte se — no? Jaktěživ to už ani nezapomenete! A borovičku od smrčku rozeznáte přec hned podle celého větvoví, vidíte! Kdežto jedli ale okamžitě podle kůry — ne?“ A já kývám hlavou, řeknu někdy do toho důmyslně „aha!“, a zatím jsem uvnitř přesvědčen, že nebudu vědět také nadál nic a že nerozeznám jaktěživ dub od rozenkrautu, nebo jak se ty stromy jmenujou.

Načpak to také teprv rozeznávat! Je to dohromady les a je to krásné, a já sedím v tom a je mně dobře. Ani by mně tu nemusili sypat kmín jako holubům, aby mne připoutali k domu. Mnohem tu příjemněji než na Příkopech, povídám, a ještě hezčeji než v městském pražském parku. Co na tom, že je špatné počasí! Déšť bubnuje do oken a člověk si k tomu vesele hvízdá. Vítr kolíbá mocným lesem, až kmeny praskají, a člověk běhá sem tam a má z každého bouchnutí dětinskou radost. Po nebi se valí kilometrové mraky, ale uvnitř v prsou je slunečno, jasno, jako bys si byl přiložil kousek zelené rozmarýny na nahé tělo, zrovna na srdce — známý prostředek našich děvčat, když chtějí si „přičarovat veselost“. Radím Pražanům, aby nechali Prahy být a šli na čtyry neděle do lesů. Co v Praze? Prach polykat? Noviny číst? Letos v nich nic nebude, mám svůj neomylný barometr. Jakmile při závodech Českého veslařského klubu nevyhraje „kachna“, není pak v českých časopisech po celou letní sezónu už pranic kloudného. A letos „kachna“ nevyhrála.

Ať každý si vyjede ven do lesů a má se dobře a nedělá pranic. Ať se jen prochází a užívá. České lesy už pozbyly dávno všech těch romantických hrůz, kterými dříve byly slynyly. Ledaže se člověk lekne někde nějaké krvavě zbar-

vené veverky nebo nějakého hrozivě panáčkujícího zajíčka; ale takové mírné otřesení člověku neškodí. Ach, my už žijem zcela jiný život a jsme zcela jiní lidé, než byli naši praotcové! My už jeskynného medvěda neporážíme mocným kyjem a žádný z nás jeskynné hyéně neroztrhne tlamu „jediným škubnutím“. My, když se dnes ještě někdy o svou existenci perem, „perem se s infusoriemi, plísněmi a bakteriemi, a naše zbraně jsou karbol, salicyl, světlo, vzduch a mokrá hadr“.

Z čehož ze všeho je vidět, že jsem tohoto okamžiku rád na světě a přeju také všem lidem ostatním. Těší mne vědomí, že právě teď užívá také celá řada jiných lidí svých ferií, nebo že se aspoň na ně připravují. Úředník sváže akta a půjde na dovolenou. Profesor zanesse své jméno někde do seznamu lázeňských hostů. A student — ten je ze všech nejšťastnější! Hlavně abiturient, který si po děsných zkouškách právě zastrčil vysvědčení své „zralosti“ do kapsy. Mohu se vmyslit do toho zpět, jakže blažený pocit ovládá takového abiturienta. Posud nebyl nic, teď je najednou „pán“. Přes noc se stal mužem, tak váženým a samostatným, že může už i beze strachu sám do kaváren chodit. To budou ferie! On sice teprv teď bude se musit oddat studiu odbornému, pak složit rigorosa, udělat doktorát, praktikovat, ale — to jsou už jen samé maličkosti. Chce-li se stát právníkem, mluví už dnes o tom, že ho čtyři nejvyhlášenější pražští advokáti požádali, aby vstoupil do jejich kanceláře. Chce-li být medikem, trpí, aby se mu říkalo „doktor“. Bude-li knězem, dává na srozuměnou, že v případě potřeby by byl ochoten o posvácení za pana děkana kázat. A děvčat už se nebojí pranic, činí jim návrhy, dává si slibovat nezlomnou věrnost; vždyť jakpak to může dlouho trvat — deset let, nejvýš patnáct! —

Ale než se poslední vzpomínky na Prahu vzdám a zcela se do venkova ponořím, musím ještě zadostučinit milé povinnosti: vděčnosti. Musím s opravdovým pohnutím vyslovit svůj dík panu proboštovi Štulcovi za pochvalný článek, který mně věnoval ve svém Čechu. K tomu ještě učinil

to zrovna dne 6. července, v den, kdy tedy by byl mohl vlastně velmi vhodně umístit článek na oslavu mistra Jana Husa! Něco tak pro mne lichotivého, tak pochvalného jsem ještě nečetl. Jsem příliš skromný a mohu říci, že když jsem tu chválu četl a pomyslně si, že nejspíš ji i několik jiných ještě lidí čte, bylo mně tak nějak divně, „jako by to na mne sáhlo“.

Já věru ani nevím, jak jsem si toho zasloužil. Je sice pravda, že jsem jednou pomohl slavné redakci Čecha nalézt osla, který se jí byl mezi pisatele jejího fejetonu zabloudil. Také je pravda, že jsem spravedlivým oceněním skvělého básnického talentu páně proboštova pomohl mu k oné uznané výši, kterou pan probošt zaujímá dnes v krásné literatuře naší. Ale to jsou snad jen zásluhy skrovné a nezasluhují tak horující odvety — devatenáctkrát mě nazvat „geniálním“, 1 „zvláštním géniem“ a 1 docela „nejgeniálnějším“, to je snad přece příliš mnoho. — Co mohu dělat! Skláním svou hlavu. „Lepší jméno dobré než masti drahé!“ (Kaz. 7, 1, 2)

Avšak lituju, že jednu věc, ve fejetonu pana probošta Václava Štulce obsaženou, musím přece jen odmítnout, jakkoli nerad. Tam stojí: „Já se p. N. pranic nedivím, že si tak na ten seminář ‚vyjel‘, — vždyť má své upomínky na něj a ty končí v nepřilíš krásném obrázku — ‚vyhazovu‘.“ — Nemýlím-li se, má tento přátelský příspěvek k mému životopisu naznačit asi, že jsem se po gymnasiu přihlásil do semináře, že jsem tam byl přijat a později zase odtamtud vyhozen. As jako se stalo Karlu Havlíčkovi. Já nejsem přítel úředních oprav — načpak obtěžovat slavný úřad, když něco mohu opravit sám, a protož s politováním tuto pravím, že jsem beze všeho ohledu na literární dějiny a na někdejší životopis svůj šel tři dny po maturitě hned na právnickou fakultu, a že jsem tedy ani nemohl mít to potěšení, být ze semináře vyhozen. Nebo nebýt vyhozen a být dnes na příklad kanovníkem. No — až mne ten český žurnalistický život omrzí, kdo ví, co se ještě stane!

Přiznám se ostatně, že jsem tenkrát měl přec trochu

chuti stát se knězem. A sice jít na Strahov. Strahováci mají tak pěkné bílé šaty! A do strahovské zahrady chodilo tenkrát tak mnoho pěkných děvčat! Říkaly, — že prý „tam slavíci tuze krásně zpívají...“

2

18. července

Nebojte se, já nebudu popisovat „krásu“ přírody. Předně bych musil vědět, kde je. Ono se to zpívá příteli Heydukovi o kráse:

*Štasten, kdo v jitru poznání
hledá tě v přírodě boží —,*

když je ale ta příroda tak umouněná, mokrá, přímo až hanba zacouraná! Přiznám se, chtěl jsem odtud čtenáře překvapit na příklad překrásnými popisy letních večerů. Slunce ale, místo aby „si jako sybarita lehalo na růže“, jakož jsem si prozřetelně hned v Praze byl do svých noticí zapsal, lehá si do samého pařícího se kalu, jako čuně — račte odpustit! Chtěl jsem také malebně vetkat, že měsíc „pluje po nebi“, že „na nás milostně shlíží“, a podobné nové a neočekávané věci, — on ale měsíc, když *vůbec* vyjde, vypadá zrovna jako žebrák —

*staříčkový, lysý,
s ramenou dolů k obzoru
oblačný pláštík mu visí.*

Chtěl jsem popsat cinkavý zpěv křepelky — křepelka ale letos necinká, a když se někdy přece ozve, zní to hrobově smutně, zrovna jako: „Pojď pod zem!“

Chtěl jsem — pořád podle Heyduka — vyprávět, jak

*s chomáčků květů lípových
slétají drobounké zkázky —,*

ony ale lípy vypadají, jako by je z vody vytáh, a z „chomáčků“ teče jako se střechy. Chtěl jsem konat některá důkladná přírodní studia, vyzkoumat, je-li to pravda, že domácích much jde na libru 48 000, že kladou vajíčka svá také do šňupavého tabáku a cože na ně působí tak asi nejlíp, kvasia, kořalka nebo mydliny. Dále na útěchu naší paní radové M. (která místo „přehled fauny české“ důsledně čte „přehled Fanny“, a proto svým dcerám čtení Vesmíru zapovídá) napsat pojednání o „vose domácí“, o její panenskosti, o její hospodářských ctnostech — ono ale letos není much a není vos a není ničeho, co by za řeč stálo! Letos je jen můra na nebi a brčálová zeleň na zemi. Kraj celý vypadá jako klasická Gauermannova idylka „Za deště na Alpách“ — dívej se na ten obrázek, kdy chceš, ono na něm pořád prší! Tak zeleného roku ani nepamatuju! Čechy vypadají jako kdys vypadal francouzský bankrotář, odsouzený nosit na hlavě zelenou čapku. A po celém kraji českém je tak ticho.

Dobře, člověk se baví, jak může. Chodil jsem se dívat na zedníky. Stavěli „nám“ hospodářskou budovu, zdi kyklopické, ze samých různohranných kamenů a kamének, a pražský pan architekt byl o nich řekl, že „ani jediný pražský zedník by to tak nedoved“. Taková chvála vábí, třeba by tu stavěli jenom stodolu a třeba by stodola reprezentovala v architektuře, té „zmrzlé hudbě“, jen tak praprostou písničku šumařskou. Mám stavitelství rád, je v něm kus české slávy. Člověk v myšlénkách mžikem přelítne řadu staletí, vidí opata Božetěcha, „stavitele, řezbáře a malíře“, Rejska z Prostějova, Beneše z Loun, Petra a Jana z Prachatic, a vidí jejich vznosné chrámy, věže, hrady a sály. My nepotřebujem starým Italům závidět Andreu Palladio, „Raffaela architektury“, nebo novým Němcům Schinkla a Starka, my je měli a máme také. Dobře smíme Zítka dnes porovnat s nějakým Brunelleschim, Mockra se Gilbertem Scottem atd. Je to obor umění, ve kterém jsme vzdor chudým hmotným prostředkům dnes právě tak daleko jako jiní.

Ale o to se mně dnes nejedná, ba ani často jindy ne. Mne zajímá víc zedník než architekt, víc řezník než učenec anatom. Dívám se do jeho tváře, sleduju šlehy jeho oka, myšlenky vplítané do jeho řeči. Hledám mezi nimi budoucího — — Shakespeara, dnes ještě řezníka, budoucího Ben Jonsona, Shakespearova soupeře, dnes ještě zedníka, — smějte se mně třeba! Já vím, že ho nenajdu, — ale škodí to něco? Hledá se to, co se právě nejvíc potřebuje. Z prostého zedníka vyvinul se John Brown, slavný paleontolog, Jakob Gauermann, slavný malíř, Ben Jonson, slavný básník dramatik. A naše Národní divadlo již se vnitř i zevnitř dokonává, snad prý již do dvou let bude národu odevzdáno, a my dodnes nemáme ještě ani jediného dramatika výdatného! Kupodivu, ve všech ostatních oborech literárních to jde tak krásně, jen v dramaturgii nám to nějak nejde! Nechci hned Shakespeara, ale — svatý Severe, Severine, Karpofore a Viktorine, vy svatí patrónové zedničtí, dejte nám alespoň nějakého Ben Jonsona — ano!?

Ovšem — do dvou let! A trvá to vždycky půl roku, než zase v našich časopisech zjeví se nějaký ten „Seznam příspěvků na důstojné divadlo Národní“, a také pak je to odbyto několika smutnými řádky. Není nadšení v řadách našich, vše je nechutné, schlíplé, smutné. Je tak ticho po Čechách — ach tak ticho! Vypadá to všude dnes pustě, zrovna jako dnes po venkově v těch bývalých selských lesích. Několik pocuchaných stromků, někde jen jedna dvě borovičky, na znamení, že tu kdysi něco *bylo*.

Dříve, když člověk na venkov zavítal, jaké našel všude národní nadšení. Vracel se osvěžen, jako by se byl z lesního pramenu napil. Byla dychtivost po zvěstech ze středu české práce, radost ze života, úsměv na tvářích a zpěv na rtech. Dnes je ticho. Onehdejší volby zamíchaly trochu životem, pak zas každý zmlknul. Studující přicházejí na prázdniny — důstojné postavy, jako by byli lineál spolklí, mlčeliví mužové, jako by jim bylo po padesátce. Žádné víření, žádný zpěv, ani národní píseň se netřepetá vzduchem — pelicháme! Zelená čepička, zelená čepička!

Ale v té opravdovosti skrývá se jádro, třeba ještě také trochu zelené. Přesvědčení totiž, že nám ze všeho může pomoci práce, vážná, vytrvalá, poctivě česká, všeho českého bez úskoků a v upřímnosti dbalá. Měli jsme svůj „krach“, teď se hojíme. Ale na štěstí to nebyl plný úpadek, žádná „banca rotta“, bylo to jen „fallimento“, jak Ital měkce říká, a „fallire“ znamená „mýliti se“ — mýlili jsme se. Dej pánbůh, abychom se už nemýlili nikdy!

Na horách

I

△ 5. srpna [1881]

Doufáme, že vás těmato párma horáckýma řádkama při dobrém zdraví vynatrefíme; co se nás týče: František, Pepička a Bedříšek jsou zdraví; jenom Jeník měl včera bouli (Slávek ho strčil), ale dnes už jí nemá. Také jiní lidé jsou tady zdraví — samé červené tváře, buclaté obličejy — pro vzdělaného člověka podívání až komické!

Ale musíme vám říci, že máme o vás strach. Včera tu přšelo a voda se lila takovým valem z nás na vás do údolí, že slavná cí. král. pošta bude musit nejspíš tyto řádky za vámi poslat někam po Labi. Bylo by vás takto přece škoda, jakož by bylo škoda i toho ostatního lidu dole v kraji, — lid veselý, samá zábava, jak jsem oknem vagónu pozoroval. Bylť právě krásný den a myslím, že téhož dne nezůstal ani jediný člověk doma a všickni že byli venku pod širým nebem. A zde si hráli na polích, páni vysvlečení z kabátů a dámy — já se to ale stydím říct. Jedni dělali divné žluté řádky po zemi, druzí z těch rádek zas hromádky a otýpky, třetí to nakládali na vozy — zcela zvláštní hra, v Praze myslím neznámá. Jeden pasažír tvrdil, že se tomu počínání říká „obilí“. Druhý zas, že „žito“. Říká se tomu v každém kraji asi jinak.

Teď jsem tedy na horách. Povídám vám: samé silné zdravé hory, vypadající rozumně a usedle. Když je rve

dětinský vítr a pere do nich nemluvný déšť, hory stojí a mlčí, a když vítr a déšť se unaví a přestanou, hory se jenom usmějou. Je-li zdejší kraj hezčí v dešti nebo ve slunci, o tom jsem se ještě nerozhod; až se rozhodnu, sdělím vám to. Těžko jej popsat. Těžko nalézt zcela vhodné porovnání. Nepadnete-li do mdlob, řeknu, že mně ku přirovnání napadá jen — Londýn. Jako v Londýně není také zde nikde a nikde místečka, z něhož by nebylo vidět „kousek zelena“. Kam se ohlédnete, všude „parky pro děti“. A jako v Hyde-parku prochází se „fashionable“ svět těsně vedle pasoucích se beránků, tak můžete zde věru spatřit českého žurnalistu, ponořeného v unášející pohled na bulíčka, který bziká. Idyla dojemná!

Já vím, že jste zvědaví a že očekáváte ode mne cestopisného poučení. Nu, co do přírodnin, daří se zde hlavně smrkům a českým studentům. Rostou do náramných výší! Sám jsem viděl jednoho, kterého jsem šacoval na dva metry. Také jahody zde rostou, ale ne — jak se domníváte — na ošatkách, nýbrž na štopkách. A pak černé jahody čili borůvky; jsou všude zdarma, ale když my menší se jich najíme, máme černé huby a ti větší se nám smějou. Kde je mnoho smrků pohromadě, říká se tomu „les“. Kolikráte už jsem četl nadšené, poetické popisy „lesu“! Ale mně se les nelíbí. Žádný pořádek není v tom, žádný rozum. Kdyby byl alespoň rozdělen na čtvrtě jako Praha. Nebo aby byly stromy číslovány, vpravo čísla sudá, vlevo lichá, aby člověk přece věděl kde a co. Teprv teď se dostává do toho trochu kultury. Kde byl pěkně vzrostlý, a tedy kultury schopný strom, uděláno z něho pro obecnostvo hezké kulaté sedátko — „pařez“ se tomu tady říká. Až budou všechny stromy takhle vzdělány, bude zde náramně krásně.

Lid je poněkud zvláštní. Považte si: zde se ještě ani nekrade! Jediný výklad smutného toho úkazu snad je, že jsme zde 3200 stop vysoko a že lidská vzdělanost, na prsa, jak známo, trochu slabá, nemůže do té výše. Výtečný a rozhodně důležitý berlínský časopis Der Bauernfänger na příklad nemá zde abonenta ani jediného! Vůbec — noviny! Vždyť

tu nejsou ani plakáty — vskutku ne, vzdor tomu, že nej-
pěknějších „nároží“ je ale všude dost. Chod' půl dne a ne-
dozvíš se věru ani, je-li u Lišků na Svatojanském náměstí
v Praze dnes taneční zábava. — Z toho všeho pak arci ná-
sleduje, že také průmysl není tu valný. Co jedinou chvalnou
výminku uvádím výrobu „brusinek“, jichž se exportuje
přece něco.

Ostatně není lid zdejší snad bez talentů. Poslouchal jsem
pasáčka. Měl bič a práskal vám jím celou škálu! Člověk by
neřek — zcela maličký, nepatrný hoch. Také pro ozdobu
krajiny dělají ledacos. Když někdo umře, dají ho na prkno,
a když ho pak přendají do rakve, vezmou to prkno, postaví
je někde vedle lesní cesty a napíšou na ně: „Na tomto prkně
ležela mrtvola Antonína...“ Zcela jednoduchý nápad, ale
přispívá náramně k příjemnosti krajiny.

Co do národního kroje nosí se zde všeobecně frak, ale bez
šosů. Snad mají také nějaké „národní zvyky“, ale já jich
ještě neznám. Po první noci jsem se už domýšlel, že jeden
zvyk poznávám. Ještě jsem spal — byly tak asi čtyry hodiny
zrána —, když pod mým oknem ozvala se hudba. Vlastně
ne hudba, ale takové divné řinčení a cinkání, jako když
v Praze je svátek některé kuchařky a ostatní děvečky z do-
mu seberou kastroly a jiné plecháče a měchačkami té osla-
vené provedou „kasaci“. — „Aha,“ myslil jsem si, „zdejší
krajinský zvyk, uvítání nově příbylých. Chtějí mne vylákat
tím žertem k oknu. Ó, tak chytrý jako vy jsem já taky,“
a nehnul jsem se. Když to ale nemělo konce, vstal jsem
přece. Pod oknem se mně pásly 4 kravičky, 2 ovce a 1 koza
(bílá) a měly na krcích velké placaté zvonce. Tedy jsem měl
přece alespoň v něčem pravdu! Tak chytrý jako.... Ale
zdejší kravičky nejsou příliš chytré. Vůbec mají prapodivné,
jak myslím, zcela neslušné zvyky. Včera v tom největším
lijáku žraly vám tu nechutně mokrou trávu! Odevřel jsem
okno a měl k nim řeč. O určení mléka pro krávu, o vlivu
vody na mléko, pěknou řeč, — ony ale žraly dál.

Bydlím zde na Špicberku, u otce Prokopa. Výtečný otec!
Nejen svých vlastních dětí (viz mou hořejší zprávu o Fran-

tišcích a Pepičkách), ale i všech nás dětí potulných a bludných. Každého, kdo přijde, napojí mlékem měšťanů plzeňských a vezme jej pak láskyplně do dvou měkkých loket peřin. A je spokojen, když mu vandrovník při odchodu stiskne vřele ruku a vtiskne do ní nějaký směšně malý peníz, jen tak na památku. Pozoruju ho a líbí se mi. Tak, že jsem se odhodlal, jakmile dosáhnu zákonem předepsaného stáří, že otce Prokopa adoptuju za vlastního syna. Tím se stanu zároveň dědečkem a bude důležité, posud mnou zanedbávané životní potřebě vyhověno. Sdělil jsem mu to včera v kruhu přátelském a pohnutí bylo všeobecné.

„V kruhu přátelském“. To je vám kupodivu, jak domácky se zde člověk cítí! U otce Prokopa je až na poslední hřebík všechno české. A z těch, kdo sem přijdou, je alespoň devadesát percent Čechů. Ten český národ je přec jen mořem, živým, rozechvěným teď mořem, a vlny jeho bijou až k nejvyšším temenům hraničních hor. Je nás teď už mnoho. To by snad ani nemělo být.

Rád zde sedím v tom českém, denně se měnícím kruhu. Ale ještě raděj sedím někde venku, někde, odkud se vidí do rozlehlého údolí, na porostlé stráně a přes ně na vzdálená modravá temena. Zvláště podvečer a sám — ta sladká samota! Piju vzduch a vpíjím se okem do sterých kras — víte, ty hory — ta příroda — ten svět — ono je to přec jen krásné!

Nikdo kolem nemluví, já sám ani nezašeptnu, je ticho. Ale takové divné, hybné ticho, v němž žije a dýše něco neviditelného. Někdy si les zavzdychne zhluboka, tak zhluboka. Někdy jako by zašeptal vítr. Kdesi tu po stráni šplechotá a po kamenech skáče potůček horský. Dole někde ještě se pase skot a zvuk zvonků jeho, dálkou dušený, zní jako žblunkot vody, padající na okraj stříbrného zvonu. Údolí jako by přemýšlelo již o minulém tom dni, ale na tmavých lesích rozlehlých strání je ještě úsměv a mezi nimi rozseto zlato nebes na prachu země.

Je v tom všem rytmus, kterému ještě nerozumím. Příroda nám něco vypráví, — ale co? — Dívám se na vršíček, jemuž

zardělému není také ještě do spaní, — dívám se přes něj na daleké modravé hory — přes hory dále — dál — pocit nekonečnosti zatřásl mnou — „Vzbud' se!“ volá nekonečnost ta.

Oko sklesne zaleklé náhle zpět. Na hory, stráně, údol — „Zpívej!“ zní to z nich. — Staré pohádky bijou v mé spánky, před zrakem jako by poletovala zlatá léta dětská — je tak slastno — tak — —

Teď jako by něco bylo hvízdlo. To byl jistě tamhleten cestovní ukazovač! A za ním se vine bílá cestička a kývá na mne.

Hvízdej si, kývej, — však já se odtud nehnu!

2

12. srpna

Mám radost a zpívám si jako káně (jiných zpěvných ptáků zde totiž nemáme). Předně bude vojna — především byl měsíc jako krev a včera bylo slunce jako krev — a vojna blaží pořádného žurnalistu vždycky. A za druhé prší, je zima a vidím kolem sebe samé jen k nepopsání mrzuté, zoufalé tváře. Nechci se chválit, ale na trýzeň svých bližních dívám se rád.

Víte, ať si Björnson velebí duben a zpívá pěkné, tuze pěkné písničky naň! Že prý duben se usmívá a dovádí, blýská a hřímá, že prý jeví rozhodné talenty, a už to je prý od něho hezké, že „vůbec něco chce“. Mně je ale takový náš český měsíc *letní* také zcela milý, zvláště zde v horách. Dnes máme zde na příklad sedm stupňů tepla (v dubnu také nebývá míň) a prší už tři dny po sobě (v dubnu vydrží dešť sotva přes den). Už jsem se rozhod, když je zdejší kraj hezčí, a pravím: v dešti. Copak my víme v kraji dole, co je dešť! My držíme jen jeho mokré, nepříjemné konce v rukou, u nás je už starý, zašedivělý. Zde je mlád, skotačí, lítá, běhá, lichotí se k nám, zase ve hravém vzdoru se vzdaluje. Hotové dítě, s červenýma tvářičkama až do fialova, a zlaté a stříbrné slzičky kanou mu po nich. Sám otec jeho,

oblak, je zde ještě mladý a hravý, ne takový omrzelý, temný morous jako u nás. Někdy táhne s kamarády veselou řadou, rychlým skokem, jako když hoši se pustí ze školy. Pokoušejí pak staré, ctihodné lesy — máte to vidět! Jednomu se zavěsí do vlasů, zrovna jako by kouřilo se mu z hlavy. Druhý je musí schovat ve svém vnitru, a pojednou z něho zas vyskočí a běží jako zběsilí po stráni vzhůru a mžikem zmizí v lese protějším. Co my se jim nasmějeme! Nakupí se nad námi a pod námi, že nevíme, kde jsme. Pak obklopí stateček vedlejšího sedláka šedivými krajkami, že vypadá to jako panenka Maria nad Příbramí. A pak jdeme k obědu a on nám tu veběhne oblak oknem do světnice a pojednou jsme celí mokří. Co tomu říkáte?

Ale zima musí při tom být, dešť a pořádná zima, sic je rozkoš jen polovičatá. Dokud bylo slunečno a teplo — někdy tu bývá totiž také pěkně —, neměla zdejší společnost daleko tak zajímavý ráz jako dnes. Já tomu jaktěživ neuvěřím, že „modrá barva, modré světlo“ přispívá k utišení lidské mysle, jak se nejnověji tvrdí. Dokud bylo nebe modré, kraj světa lítali členové naší profesorsko-doktorskostudentsko-úřednicko-žurnalisticko-mužsko-dámské společnosti! Rozbít za dva dny tři páry bot nazývali „rozkoší“. Trmácet se denně devět hodin po horách bylo jim „zábavou“. Sotva ráno vstali, už šli. Sotva se najedli, už šli zas. Když přišli, zpívali. A ještě navečer byli všelikých šprýmů a různé neposednosti plni. Ba ani to, že bylo pivo dobré, nezkazilo jim humor. Je v tom všem rozum?

Jak ale udeřil dešť a mrazivý chlad, hned byl změněn kraj i lid, a všechno tak, že si to musím chválit. Již barva všeho rázem se změnila a byla příjemna nadmíru. Nebe se šedivělo. Potoky zčernaly. Mech zrezovatěl. Stromy a nosy zčervenaly. Tváře zmodraly. Ústa zbledla. Ba i ta srnčí s nokama byla podzimně sniva.

Ještě učiněny některé pokusy na oživení hovoru a společné účasti. Proslulý fyziolog český byl včera na Černém jezeře, lovil tam drobounká zvířátka a přinesl nám jich plný lavor. Pak je dával kus po kuse pod drobnohled — vi-

děl jsem, jak vypadá *Euglypha spinosa*, *Polyphemus monoculus*, *Cyklops*, *Daphnia*. Tato, ta *Daphnia*, je vzdor své vzorné mateřské lásce (nosit svého embryonka, své dítě, v tuze pěkně vyšívané červené peřince) zvířátko pohnutlivě hloupé. Jinde jí není dobře než pod vodou, ona ale nedá pokoje, dokud se nedostane na povrch, — pak po jedné straně uschne, nemůže zas dolů a zhyne. Zrovna jako člověk. Věda nás učí, že naši praotcové žili také ve vodě — jak krásně zima jim tam musilo být! —, ale lidstvo nedalo pokoje, až vyplavalo ven, a teď tu všichni bídně osýcháme a hynem.

Tihleti malilincí, mikroskopičtí ráčkové jsou přímí potomci našich velectěných předků, zůstali ve své vodě a živí se v ní až podnes poctivě. Prohlídl jsem si je dobře, jsou zcela slušného chování a dávají vás pozdravovat. Musím říci, že tohleto mikroskopování je zábava vůbec rozkošná. Člověk vidí svému spolutvoru až na dno duše, vidí, jak krev se mu křečovitě tělem prosrkuje, jak mu srdce bolestí cuká, jak spolutvor usychá, mře — bylo by zrovna hříchem, kdyby si člověk přál zábavy ještě větší.

Také já jsem chtěl k oživení společné nálady něčím přispět, ale mně se nedařilo. Navrhl jsem, když už šťastnou náhodou a jednou v životě jsme zde tak blízko nebi, abychom tedy dávali pozor, mají-li nejnovější astronomové pravdu, že jsou měsíce Saturna také lidmi obydleny. Musím říci, že jsem se svým návrhem téměř propadl. Někteří obrátili hlavu sice trochu k oknu, — ale ani žádný od stolu nepovstal. Navrhl jsem nato mnohem bližší, a tedy zcela pohodlně přístupné měsíce Jupiterovy — už mne ani nikdo neposlouchal! Dobrá! Tedy si vezmu sám na starost alespoň Marsa. Že prý tam už od nespočetných milionů let musí se potloukat tvorové myslící jako my. Že prý tam byla už civilisace, když u nás ještě *ichtyosaurus* drápy svými dával zákony. Ano že prý odtamtud nejspíš nás dávno pozorují, že nám asi už po několik tisíciletí dávají ze svých astronomických věží znamení, že na nás mrkají. Dobrá, jejich přání se má vyplnit. Už nemají nadarmo mrkat!

Ano, s nastalým chladem nastal ihned myšlenkový úmor. O důležité otázce, smí-li se užívat výrazů „vícero“ a „méně“, jednali jsme včera sotva minutu. O před důležitém nálezu, že staré egyptské královny nosily paruky z lidských vlasů, sotva půl. Jediné — jediné, co námi ještě alespoň trochu, na dvě na tři minuty pohne, je vskutku poesie. Ó bohyně neodolatelná, věčná panovnice srdcí! Když vezmem zápisní knihu zdejší, pro hosty vyloženou, když zrak náš padne na turistické básně plny nadšení a vroucnosti, když čtem překrásné verše, jako

*na Špicberku u Prokopa
mizí všecka smutku stopa —*

nebo

*Proto jsem sem také přišel,
že jsem od jiných to slyšel —*

ano tu nám pojednou něco až k srdci sáhne, polomrtvý, zmodralý ret se zakrouží jakoby k novému životu a bledou tvář přelítne pršek růžový.

Ale doufám, že ani to už nebude trvat dlouho. Vstal jsem právě teď od svého stolku. Stálo to namahání — nohy zkřehlé, tělo jako ze sněhu, prsty jako dřívka. Kdo však popíše mou radost, když jsem přistoupil k oknu a spatřil na termometru: čtyry stupně! Člověk má v životě tak málo radostí pravých!

Do rána doufám budeme na nule.

Sesedneme ještě kolem stolu a začneme myslím mrznout od nohou. Jakpak to může dlouho trvat — snad hodinu, snad dvě, a budem nehybni — společnost střechýlů, skřehýlů, rampouchů, mrtvol — „rodiny Kryšpáků“ vydání druhé.

O čemž vám pak podám zprávu obšírnější.